

תיק פלילי מס' 246/92

מדינת ישראל

נגד

רפאל הוכמן

בבית המשפט המחוזי בבאר-שבע

[4.8.93]

לפני השופט י' בנאי

חוק העונשין, תשל"ז-1977, ס"ח 226, סעיפים 284, 290.

הנאשם, ראש העיר אילת, הובא לדין בעבירות של לקיחת שוחד, מירמה והפרת אמונים. בכתב האישום נטען, כי חברה יפנית בשם "ניקן" היתה שותפה בחברה שעסקה בגידול ובייצור אצות, בעיר אילת. לפי הטענה, אף על פי שלחברה היפנית היה אינטרס כלכלי בעיר אילת, נעתר הנאשם להזמנה של החברה היפנית להשתתף בכנס שערכה החברה ביפן. הזמנת הנאשם לכנס ביפן, היתה לו ולאישתו והיא כללה מימון כרטיסי הטיסה, אירוח מלא ביפן, לרבות נסיעות וסיוורים.

על פי הנטען בכתב האישום, הגיש מפעל האצות בקשה לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה באילת בקשה לאשר הקמת תוספת בנייה במפעל, הכוללת שבע בריכות. סמוך למפעל האצות, קיים באילת מפעל השייך לחברת המלח לישראל (אילת) בע"מ וחברה זו הגישה התנגדותה לבקשתו של מפעל האצות.

הנאשם, אשר פעל להסרת התנגדותה של "חברת המלח", הודיע לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה על הסרת ההתנגדות והוועדה נתנה היתר למפעל האצות, לבניית שבע הבריכות.

מעובדות אלה, מבקשת המאשימה להסיק, כי הנאשם קיבל טובות הנאה מהחברה היפנית, שיש בהן כדי לבסס יחס של משוא פנים מצד הנאשם.

מחומר הראיות הוברר, כי הנאשם, אשר קיבל את מכתב ההזמנה ששלחה אליו החברה היפנית, העלה לפני חברי מועצת העיר את נושא ההזמנה וביקש כי העירייה תממן את נסיעתו לכנס ביפן, ולא החברה המזמינה. חברי המועצה הביעו דעתם, כי יש לחסוך את כספי העירייה וכי אם החברה היפנית מבקשת לייחד את הכנס לנושא העיר אילת ובשל כך דרושה נוכחותו של ראש העיר, הרי שמוטב שהנסיעה תמומן על ידי החברה היפנית. בסוף הישיבה הוחלט, כי הנאשם יפנה אל הממונה על המחוז במשרד הפנים ויבקש את אישורו לנסיעה ולדרך מימונה. הממונה על המחוז אכן אישר את בקשת הנאשם. אישתו של הנאשם הצטרפה לנסיעה אף היא.

בית המשפט המחוזי פסק:

- א. (1) השאלה החשובה והעיקרית לביורור האשמה של קבלת שוחד, הינה, אם אכן קיבל הנאשם טובת הנאה. לעניין זה יש מקום להתייחס לשאלה מה היתה מטרת נסיעתו של הנאשם ליפן, אם היתה דרושה לתפקידו כראש עיר ואם היה זה כדי להביא תועלת לעיר ולמדינה.
- (2) בנסיבות דנן, עולה מן הראיות כי הכנס ביפן הוקדש לעניין פיתוח אילת וההשקעות בה, וכי הנאשם לקח חלק נמרץ ופעיל להשגת מטרת אלה של פיתוח העיר שבראשה הוא עומד. בפועל, הופקו טובות רבות לעיר אילת מפעילותו של הנאשם בכנס, בעיקר בהבאת תיירים לעיר.
- (3) בנסיבות דנן, לא היה מדובר על מסע תענוגות, אלא כנטל שהנאשם קיבל על עצמו, בתוקף תפקידו כראש עיר. כאשר ביקש הנאשם לבלות עם אישתו במקומות אחרים, בדרך חזרה מיפן, הוא עשה כן על חשבונו הפרטי.
- ב. (1) בית המשפט קובע את אשמתו של הנאשם על פי עובדות וראיות - אף נסיבות - המובאות לפניו ואין לייחס חשיבות למחשבותיו ולדעותיו של נאשם על מעשה שהוא עושה, אם כשר הוא אם לאו.
- (2) הבאת שאלת המימון לפני חברי המועצה ופעילותו של הנאשם על פי החלטת המועצה בפנותו אל הממונה על המחוז לקבל את אישורו, שוללות יצירתה של כוונה פלילית אצל הנאשם לביצוע עבירה של שוחד, או עבירה של הפרת אמונים.
- (3) אילו היה הנאשם עוזר למפעל האצות לקבל את ההיתר לבניית הבריכות, יכול היה הדבר לסייע ולתמוך בטענה בדבר ביצוע העבירה על ידי הנאשם. אלא שבנסיבות העניין הוברר, כי לא היה מקום להתנגדותה של חברת המלח, מה גם שהנאשם לא השתף בוועדה שהעניקה את ההיתר.
- ג. (1) אין לדחות כבלתי-סבירה את טענת הנאשם כי משעה שהסתבר שנסיעתו שלו על חשבון החברה היפנית הינה כשורה, הרי שגם נסיעת אישתו איתו, אף היא מותרת ואין בה פגם.
- (2) גם אם יש טעם לפגם בכך שהנאשם העלים את נסיעת אישתו על חשבון החברה היפנית, אין מקום לקבוע, כי נוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית כנדרש.

פסקי-דין של בית המשפט העליון שאוזכרו:

- [1] ע"פ 471/88 יער נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(2) 141.
- [2] ע"פ 574/81 מדינת ישראל נ' שדמי, פ"ד לו(4) 701.
- [3] ע"פ 621/78 אסא נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(1) 75.
- [4] ע"פ 281/82 אבוחצירא נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(3) 673.

[5] ע"פ 884/80 מדינת ישראל נ' גרוסמן, פ"ד לו (1) 405.

[6] ע"פ 612/68 תמיר נ' מדינת ישראל, פ"ד ל (2) 169.

ד' גרפונקל - בשם המאשימה;

ד' שיינמן - בשם הנאשם.

פסק-דין

1. הנאשם, ראש העיר אילת, הובא לדין בעבירות של לקיחת שוחד, עבירה לפי סעיף 290 לחוק העונשין, תשל"ז-1977, ומירמה והפרת אמונים, סעיף 284 לחוק זה.

בכתב האישום נטען, כי חברה יפנית בשם "ניקן סוהונשה" (להלן: "החברה היפנית"), היתה, החל מחודש ינואר 1989 ובכל התקופה הרלוואנטית לכתב האישום, שותפה בחברת ניטשר בטה טכנולוגית - נ.ב.ט. בע"מ, שהיתה הבעלים של מפעל אצות באילת (להלן: "מפעל האצות") וכי, אף על פי, שלחברה היפנית היה אינטרס כלכלי בעיר אילת - נעתר הנאשם להזמנה של החברה היפנית להשתתף בכנס שערכה החברה ביפן.

הזמנת הנאשם לכנס ביפן היתה לו ולאישתו והיא כללה כרטיסי טיסה, אירוח מלא ביפן, כולל נסיעות וסיוורים.

הנאשם ואישתו נעתרו להזמנת החברה היפנית ונסעו ליפן ושהו שם במשך קיום הכנס ואף השתתפו בסיוורים שאורגנו על ידי החברה היפנית לאורחי הכנס.

ביום 4.4.89, נטען בסעיף 6 של כתב האישום, הגיש מפעל האצות בקשה לוועדת המקומית לתכנון ולבנייה באילת, לאשר למפעל תוספת בנייה של שבע בריכות.

סמוך למפעל האצות קיים באילת מפעל נוסף השייך ל"חברת המלח לישראל (אילת) בע"מ" (להלן: "חברת המלח").

חברת המלח הגישה התנגדות לבקשת מפעל האצות.

ועדת המשנה של הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה באילת החליטה לאשר את בקשת מפעל האצות, אולם הורתה, במקביל, להעביר את תכניות הבנייה לעיון לחברת המלח.

אף על פי שהתכניות לא נמסרו על ידי מפעל האצות, הרי לאחר שהנאשם הודיע לוועדה, כי חברת המלח הסירה את התנגדותה, ניתן ההיתר למפעל האצות לבניית הבריכות.

המאשימה מייחסת לנאשם, בכתב האישום, קבלת טובת הנאה מהחברה היפנית, טובת הנאה שיש בה כדי "לבסס יחס של משוא פנים מצד הנאשם" כלפי החברה היפנית.

הנאשם, כך נטען, "ידע שבמסגרת תפקידיו הציבוריים הוא יטפל בעניינים שונים הקשורים לאינטרסים של חברת ניקן" (היא החברה היפנית).

קבלת טובות הנאה מהחברה היפנית בנסיבות אלה, כך נטען בכתב האישום, מהווה עבירה של לקיחת שוחד וכן עבירה של מירמה והפרת אמונים.

2. מתוך מסמכים שהוגשו לפני על ידי באי-כוח הצדדים, במהלך המשפט, עולות העובדות הבאות:

א. ביום 31.1.89 שלחה החברה היפנית מכתב לנאשם ובו הזמינה החברה את הנאשם לבוא ולהשתתף בכנס, שעורכת החברה מדי שנה. הוגש לפניי וסומן ת/20.

ב. ביום 4.4.89 הגישה מפעל האצות בקשה לבניית שבע בריכות, כמצויין בכתב האישום, ת/22.

ג. באותו יום, התקיימה ישיבה של מועצת העיר אילת, בה השתתפו הנאשם ויתר חברי המועצה.

הדיון בישיבה זו הוקלט. תמליל הקלטה זו, המוסכם על באי-כוח הצדדים כתמליל נכון, הוגש לפניי וסומן ת/92. כעולה מן התמליל, העלה הנאשם, בתחילת הישיבה את נושא הזמנתו לכנס ביפן על ידי החברה היפנית. הוא אמר לחברי המועצה, כי החברה היפנית השקיעה באילת 8.5 מיליון דולר, במפעל האצות, וכי החברה היפנית מתכוונת לייחד את הכנס השנתי, לנושא העיר אילת.

הנאשם ציין, כי הוא רואה חשיבות בנסיעתו לכנס בשל הפוטנציאל של השקעות באילת על ידי החברה היפנית. אף על פי כן, המשיך הנאשם ואמר באותה ישיבה, כי הוא סבור שלא יהיה זה נכון לקבל מהחברה היפנית את מימון הטיסה ליפן ובחזרה, וכי מוטב ועדיף כי הוצאות הטיסה ימומנו על ידי העירייה.

חברי המועצה, ביניהם מר גדי בן זאב, הביעו דעתם כי אין הם רואים פגם בכך, כי חבל על כספי העירייה וכי מוטב שיסע על חשבון החברה היפנית.

על כך השיב הנאשם, כי הוא "פורש את הכל" לפני המועצה והוא יעשה כפי שיוחלט.

חבר מועצה, מר עמי נאור, אמר כי אם החברה היפנית שולחת את הכסף, אין

סיבה שלא להשתמש בו. מר יוסף בצלאל, היועץ המשפטי של העירייה, סבור היה, כי מוטב שהוצאות הנסיעה ימומנו על ידי העירייה.

בשלב זה התערב שוב חבר המועצה גדי בן זאב, והציע, כי ראש העיר יפנה לממונה על המחוז ויברר עימו, אם הוא רשאי לנסוע על חשבון החברה היפנית, אם לאו.

במהלך הוויכוח שהתפתח בין חברי המועצה לגבי השאלה, אם נסיעת ראש העיר ליפן תהיה על חשבון החברה היפנית, אם על חשבון העירייה, הצטרף לשיבה חבר מועצה בשם חבושי, אשר לאחר שהסבירו לו את מהות הוויכוח, חזר על הצעתו של גדי בן זאב, כי ראש העיר יתייעץ בעניין עם הממונה על המחוז, והוסיף ואמר:

"למה לקחת כספי ציבור ולנסוע, אם אתה יכול לנסוע על חשבון. שישלמו. לך תיסע. זה שווה בדיקה."

חבר מועצה בשם עוזי הוסיף ואמר: "הוא צודק, אם יהיה אישור של משרד הפנים". על כך השיב הנאשם ואמר: "או קיי, קיבלתי."

ד. ביום 9.4.89 הוצא פרוטוקול מודפס של ישיבת המועצה מיום 4.4.89, הוגש לפניי וסומן ת/24.

במסמך זה צויין:

"ראש העיר מוזמן על ידי חברת 'ניקן' היפנית לביקור ביפן. חברה זו רכשה את רוב המניות של חברת האצות באילת. משרד החוץ ומשרד המסחר והתעשייה רואים בחיוב את הקשר הכלכלי עם יפן. כניסת חברה בסדר גודל כזה לישראל מהווה פריצת דרך משמעותית.

למרות שהחברה המארחת שלחה כרטיסי טיסה על חשבונה, מוצא ראש העיר לנכון לא להשתמש בכרטיס זה, ולחלופין, שכרטיסי טיסתו ימומנו על ידי העירייה, וזאת, על מנת לא ליצור מחוייבות. הוחלט:

א. לבדוק עם הממונה על המחוז במשרד הפנים קבלת כרטיסי טיסה מהחברה היפנית.

ב. במידה ולא יאשר הממונה קבלת הכרטיסים מהחברה היפנית - תמומן נסיעת ראש העיר מקופת העירייה."

ה. ביום 12.5.89 שלח מר אפרים גלבוע מנהל חברת המלח מכתב לוועדת המשנה לבניין ערים באילת (הוגש לפניי וסומן ת/15) ובו ביקש, כי מנהלי חברת המלח יוזמנו לשיבה שבה תידון בקשת מפעל האצות לבניית הבריכות, בשל חשש כי בניית הבריכות הללו עלולות לפגוע במפעל חברת המלח.

ו. ביום 15.5.89 התקיימה ישיבה הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה באילת,

אשר דנה, בין היתר, בבקשת מפעל האצות לבניית הבריכות, כמצויין לעיל. לאחר דיון הוחלט:

1. לאשר.

2. להעביר את התכניות לעיון חברת המלח במשך 14 יום. פרוטוקול הישיבה הוגש וסומן ת/27.

ז. ביום 6.6.89 שלח מר אנטוורג, מנהל חברת המלח מכתב לנאשם (הוגש וסומן ת/33) ובו ציין, כי למרות החלטת הוועדה כי ימסרו לחברת המלח התכניות שהוגשו על ידי מפעל האצות, לא נתקבלו התכניות על ידי החברה.

ח. באותו יום, 6.6.89, שלח הנאשם למר אנטוורג מכתב (ת/89) ובו ציין, כי הוועדה אישרה את בקשת מפעל האצות וכי חברת המלח יכולה לעיין בתכניות שהוגשו ואושרו על ידי הוועדה, והנמצאות במשרדי מהנדס העיר.

ט. ביום 11.6.89 שלח מר אמנון שפר, מנהל מפעל האצות מכתב לנאשם ובו ביקש להבהיר, כי הבריכות אותן מבקשים לבנות הן בריכות עיליות אשר אינן חפורות בקרקע ולכן אין כל חשש שהבריכות תפרענה לחברת המלח. מכתב זה הוגש לפניי וסומן ת/6.

י. ביום 13.6.89 התקיימה ישיבת הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה, באילת, ובישיבה זו הוחלט לאשר את בקשת מפעל האצות להקמת הבריכות. פרוטוקול ישיבה זו הוגש לפניי וסומן ת/28.

יא. ביום 14.6.89 כתב מר גבי קדוש, חבר מועצת העיר אילת, חבר אופוזיציה, מכתב ליו"ר הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה בבאר-שבע (הוגש לפניי וסומן ת/36) ובו ביקש לערער על החלטת הוועדה המקומית שאישרה את בקשת מפעל האצות.

מר קדוש ציין, כי ההחלטה נתקבלה לאחר שראש העיר, הנאשם, אמר כי מפעל האצות וחברת המלח הגיעו לכלל הסכמה ביניהם ואילו בבירור שעשה, הסתבר לו כי לא הושגה הסכמה כזו.

יב. דברי מר קדוש סומכים על מכתב, ת/37, שהוגש לפניי ושנשלח באותו יום על ידי מר גלבוע, מנהל חברת המלח, למר גבי קדוש ובו ציין מר גלבוע: "לפי בקשתך הנני מאשר בזה כי לא הושג ו/או לא נחתם בימים האחרונים שום חוזה ו/או הסכם בין חברת המלח לבין מפעל האצות".

יג. באותו יום שלח מר שפר, מנהל מפעל האצות מכתב לנאשם (הוגש לפניי וסומן ת/35) ובו ציין כי, יום קודם לכן דהיינו, ביום 13.6.89, ביקרו במפעל האצות מר גלבוע מנהל חברת המלח וכן המהנדס עמי אבן מטעם חברת המלח ובביקורם זה נוכחו לדעת כי לא ייגרם כל נזק לחברת המלח מבניית הבריכות.

יד. ביום 16.6.89 שלח הנאשם לוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה בבאר-שבע מכתב (ת/38) ובו ציין, כי: "הבקשה להיתר שהוגשה ע"י מפעל האצות, עליה מערער מר קדוש, נדונה ואושרה ע"י ועדות המשנה וע"י המליאה ובוזה מוצה למעשה ההליך להוצאת היתר בניה. יתר על כן, לחברת המלח, היא המחזיקה בשטחים הסמוכים לאתר, שעליו מבקשת חברת מפעל האצות להקים בריכות נוספות, אין זכות עמידה להגיש התנגדות למתן היתר".

טו. ביום 18.6.89 כתב מר גלבוע מכתב למר קדוש (ת/90) ובו התייחס מר גלבוע למכתבו של מר שפר מיום 14.6.89 (צויין בפסקה י"ג לעיל) ומר גלבוע מכחיש שאכן הושג הסכם בין מפעל האצות לבין חברת המלח, אף שאין הוא מכחיש כי אכן ביום 13.6.89 ביקר ביחד עם המהנדס עמי אבן במפעל האצות.

טז. ביום 19.6.89 הוצא מכתב על ידי חברת המלח המיועד למפעל האצות (הוגש וסומן ת/11) ובו אישרה חברת המלח, כי אין לה כל התנגדות לביצוע בניית הבריכות על ידי מפעל האצות, שלגביהן התבקש ההיתר, שאושר.

יז. ביום 21.6.89 שלחה מזכירת הוועדה המקומית מכתב למר קדוש, ת/39, אליו צירפה את המכתב מיום 19.6.89 של חברת המלח בדבר הסרת ההתנגדות של חברת המלח, וביקשה כי יודיע על הסרת התנגדותו.

יח. ביום 22.6.89 שלח מר קדוש מכתב לנאשם (נ/3) ובו ביקש להמציא לו בדחיפות את האישור בכתב מהממונה על המחוז על נסיעתו ליפן.

יט. על מכתב זה השיב הנאשם במכתב מיום 29.6.89 (הוגש וסומן ת/26) ובו ציין הנאשם: "אין צורך ולא היה צורך לבקש אישור הממונה על המחוז לנסיעת ראש רשות לחו"ל. יחד עם זאת, למרות שהנהלת העירייה אישרה השתתפות העירייה בנסיעתי, ביקשתי את אישור הממונה לכיסוי הוצאות הנסיעה על חשבון החברה המזמינה ביפן, ואכן קיבלתי. לא ביקשתי מכתב ולכן גם לא דיווחתי שקיבלתי אישור בכתב".

כ. חקירת המשטרה בפרשה הנדונה, שבעקבותיה הוגש כתב האישום כנגד הנאשם, החלה כתוצאה מדברים שאמר מר קדוש למשטרה. כך עולה ממזכר שנרשם על ידי רב פקד אמיר ספרן ביום 12.4.92 (הוגש וסומן נ/4).

עד כאן, השתלשלות העניינים בפרשת נסיעתו של הנאשם ליפן וכן בפרשת ההיתר שניתן למפעל האצות לבניית בריכות, היתר שבשלב מוקדם, ראשון, הודיעה חברת המלח התנגדותה לנתינתו, אך בשלב מאוחר יותר, חזרה בה מהתנגדותה.

3. המאשימה הביא מטעמה, להוכחת אשמת הנאשם, כמצויין בכתב האישום, עשרה עדי תביעה.

הנאשם העיד בעצמו והביא עד הגנה אחד מטעמו.

עד תביעה ראשון הוא מר אורי לוי, ששימש, בזמנים הרלוואנטיים כמנהל מפעל האצות. לדבריו, החברה היפנית נכנסה כשותפה במפעל האצות בינואר 89, כי החברה היפנית עסקה בשיווק אצות למקומות רבים בעולם, ונהגה לערוך אחת לשנה כנס, אליו הוזמנו אנשי עסקים ונציגי מדינות מרחבי העולם. הוא עצמו השתתף בכנס שהנאשם ואישתו השתתפו בו. החברה היפנית היא שדאגה לאיכסונם ולכל הדרוש לשהייתם של המוזמנים לכנס ביפן (עמ' 9 לפרוטוקול).

לדבריו, כל המוזמנים לכנס, הוזמנו עם נשותיהם.

בהמשך דבריו (בעמ' 12) מוסיף מר לוי ומציין כי: "בטרם כניסת החברה היפנית לשותפות במפעל האצות, היתה חברת כור מזון שותפה במפעל, אך מצב העסקים של מפעל האצות היה בכי רע, עד שהחברה היפנית הצטרפה כשותפה ואז החלו העסקים של מפעל האצות לשגשג".

בהמשך דבריו אומר העד: "אני מסכים שמר הוכמן תמך ועודד את השגשוג של המפעל. אני מסכים שהחברה היפנית היא חברה גדולה שהמחזור העיסקי שלה הוא מאות מיליוני דולרים. נכון שהחברה היפנית משווקת את מוצרי האצות בכל יפן ובמזרח הרחוק. השיטה של החברה היפנית היא להשתמש בסוכנים שעוברים מדלת לדלת. היו להם סוגים שונים של אצות, ואת האצות של אילת הם מכרו באותן שיטות באמצעות סוכנות שנקראו 'אילת ליידס'. היו מאות סוכנות כאלה, אולי 1000".

בהמשך עדותו (עמ' 14) אומר עד התביעה: "בכנס ביפן מר הוכמן נתן הרצאה לפני כל באי הכנס ודיבר על הרצון להשקעות הון באילת. אני מסכים שהנושא של אילת היה במרכז הכנס... נכון שלכנס הוזמנו אנשים חשובים ביפן, סנטורים ראשי ערים, אנשי עסקים ועיתונאים... כל המוזמנים מישראל היו בכנס עם נשותיהם".

ובהמשך (בעמ' 15): "ידוע לי שמר הוכמן נלקח לפגישה עם ראש עיריית האשימה."

אשר להתנגדות חברת המלח לבניית הבריות על ידי מפעל האצות, אומר מר לוי (בעמ' 16), כי ההתנגדות לא היתה עניינית והיא הובעה בשל סכסוכים שבין שתי החברות, סכסוכים, שבסופו של דבר, הסתיימו בהסכם.

מר לוי ציין, כי הנאשם אכן התערב בסכסוך הזה, משום שרצה בהצלחתן ובשיגשוגן של שתי החברות ונתקיימה פגישה של נציגי שתי החברות עם ראש העיר, גישה שהביאה, בסופו של דבר, להסכם שבין שתי החברות.

בחקירה חוזרת, לשאלות עו"ד גרפונקל, בא-כוח המאשימה, השיב מר לוי ואמר, כי אכן מר הוכמן לא פנה אליו לפני הנסיעה ולא הציע לו תשלום עבורו או עבור אישתו.

4. עד תביעה שני הוא מר דב שרף, המשמש כמזכיר עיריית אילת ואשר הגיש לפניי את פרוטוקול הישיבה, ת/24, כמצויין לעיל. לדבריו, הוא ניסח את הפרוטוקול כתמצית לדברים שנאמרו בישיבה. הוא נוהג להעביר את הפרוטוקולים לממונה על המחוז בבאר-שבע, ולכן הוא מניח, כי גם פרוטוקול זה הגיע לידי של הממונה על המחוז.

5. עד תביעה שלישי הוא מר שלום דנינו, הממונה על המחוז במשרד הפנים, במחוז הדרום.

בעדותו לפניי אמר מר דנינו (עמ' 23), כי קיימת חובה על כל העיריות להעביר לממונה על המחוז פרוטוקולים של ישיבות המועצה.

בהמשך עדותו סיפר מר דנינו על שיחתו עם הנאשם בקשר לנסיעה ליפן וכך אמר (עמ' 24): "בפגישה אמר לי מר הוכמן שהוא מתעתד לנסוע ליפן. שאלתי אותו אם זה על חשבון העירייה והוא השיב בשלילה. אז אמרתי לו שאם הוא נוסע שלא על חשבון העירייה, או אף על חשבון העירייה אך מתקציב נסיעות אין הוא חייב להודיע לי. הוא אמר לי שהיה בעניין זה דיון במועצה ושם הוחלט לקבל את אישורי על כך. מר הוכמן לא אמר, ואף אני לא התעניינתי, מה הם מקורות המימון שלו לנסיעה".

"לא זכור לי אם מר הוכמן אמר לי משהו על מקורות המימון שלו... אינני זוכר אם מר הוכמן אמר לי אז או ידעתי אז על כך שאישתו של מר הוכמן מתלווה אליו לנסיעה ליפן."

בהמשך עדותו (עמ' 27) אומר מר דנינו: "יכול להיות שכל השיחה בעניין הנסיעה ליפן עם מר הוכמן היתה בטלפון... הוא אמר לי בשיחה שהוא מבקש את אישורי לנסיעה, לפי בקשת חברי ההנהלה. אני לא זוכר אם מר הוכמן אמר לי שהיה ויכוח בהנהלה מי יממן את הנסיעה, אם העירייה או לא, אבל תשובתי היתה שאם הנסיעה לא על חשבון העירייה ולא מקופתה, אז אינני צריך להתערב או לדעת מזה... נכון שאישורי לא היה דרוש במקרה הנדון לנסיעה... נכון שמר הוכמן בא כדי לקבל את אישורי. אמרתי לו, כפי שכבר העדתי קודם, שאם זה לא על חשבון העירייה, אין צורך באישור שלי".

כאשר הופנתה תשומת לבו להודעתו במשטרה, ממנה עולה כי אישר לנאשם את הנסיעה, הוא אומר (עמ' 28): "יש להבין המלה 'אישרתי' בהודעתי במשטרה כהסכמתי לכך. אני מאשר את דבריי בהודעתי במשטרה כי אין מניעה ואין פסול בנסיעה של ראש עיר על חשבון גופים פרטים, בתנאי שמטרת הנסיעה היא מטרה ציבורית."

עד תביעה רביעי הוא מר אמיר ספרן, רב פקד משטרת ישראל אשר הגיש לפניי הודעות שנגבו על ידיו ומסמכים שהוצגו במהלך גביית ההודעות.

6. עד תביעה חמישי הוא מר גבי קדוש, חבר במועצה, שהוזכר לעיל.

לדבריו, בעדותו לפניי (עמ' 33), הוא התנגד למתן ההיתר לבניית הבריכות כי אז בוצעו על ידי מפעל האצות עבודות ללא היתר, ולאחר שנודע לו שחברת המלח, שכנה במקום, מתנגדת לבקשה.

בחקירה נגדית, לשאלות עו"ד שיינמן, בא-כוח הנאשם, אישר העד כי אכן הוא מכהן כחבר המועצה, כראש האופוזיציה, וכן אישר כי התמודד כנגד הנאשם על ראשות העיר.

בתשובה לשאלה אמר העד (עמ' 35): "אני לא התלוננתי במשטרה כנגד מר הוכמן בפרשה הנידונה, אני נחקרתי על ידה ואמרת מה שיש לי לומר, גם אם כתוב במסמך של המשטרה שאני הודעתי על המקרה. אני מכחיש שאני הייתי היוזם והמתלונן. אני לא יודע איך הדבר הגיע לידיעת המשטרה".

7. עד תביעה שישי הוא מר חיים דרורי, ששימש כמזכיר הוועדה לתכנון ולבנייה באילת, ואישר כי אכן המסמך ת/27 נערך על ידיו.

8. עדת תביעה מס' 7 הינה הגב' רחל ויינברגן, סוכנת נסיעות, אשר טיפלה בכרטיסי הטיסה למוזמנים לכנס מישראל ליפן.

לדבריה (עמ' 41), מר אורי לוי מנהל מפעל האצות הוא שפנה אליה בעניין זה.

כרטיסי הטיסה שהוצאו, הינם לטיסה במחלקת עסקים.

הטיסה היתה מתל-אביב לטוקיו דרך קופנהגן ובחזרה מטוקיו, דרך בנגקוק וקופנהגן, לתל-אביב, וכי היו מספר מוזמנים שחזרו דרך בנגקוק.

9. עד תביעה מס' 8 הוא מר עמי בן אמוץ, ששימש כיועץ וכמדען במפעל האצות. לדבריו (עמ' 44), הוא השתתף במספר כנסים שאירגנה החברה היפנית ביפן, והשתתף גם בכנס שהתקיים בשנת 1989.

בהמשך עדותו אומר העד: "בכל הכינוסים שהשתתפתי חברת 'ניקן' ביפן היא שמימנה את הוצאות הנסיעה והשהייה... בנסיעה הזאת השתתפו מר הוכמן ואישתי, מר אורי לוי ורעייתו, מר ראובן חורש ורעייתו, מר דב הרטל ורעייתו, אנוכי ורעייתי ובתי. בארוע איתנו היה גם השר יאיר צבן, אף שלא נסע איתנו... באותו כינוס דנו בשאלה מי ישקיע במפעל באילת... האירוח היפני כלל אירוח של 1500 איש... כל הביקור, כולל הטיולים, ארכו שישה או שבעה ימים. הכנס ארך יומיים ואח"כ עוד יום של המשך

הכנס... בחזרה מגיפו לטוקיו ברכב, ומשם חזרתי אני בטיסה להונג קונג ומשם לישראל." בהמשך עדותו (עמ' 46) מספר העד על שיחות שהיו לו עם הנאשם ועל כך שהועלתה האפשרות כי תיחתם ברית ערים תאומות בין אילת לבין העיר האשימה ביפן.

בהמשך דבריו אומר העד: "מעמדו של מר הוכמן היה מאוד חשוב בכנס הזה. מבחינת היפנים הוא ייצג את מדינת ישראל וגם את העיר אילת, והוא היה למעשה ראש המשלחת שייצגה את ישראל. מר הוכמן נאם בכנס מספר פעמים וייצג אותנו, כראש המשלחת, בכל הארועים הפורמאליים וערך את סדר הפסח שכלל אורחים רבים גם מישראל וגם מיפן. המסר בנאומים של מר הוכמן היה שיתוף הפעולה בין ישראל ליפן, פיתוח מפעל יפני באילת והרחבת שיתוף הפעולה בין האשימה לבין אילת".

בהמשך עדותו של עד תביעה זה (בעמ' 47) אומר הוא: "חברת ניקן, במסגרת הפיתוח שלה, הציעה לכנות את המוכרות בתור 'אילת ליידיס', נשות אילת. המוכרות האלה מפיצות את המוצר מבית לבית ביפן והן כונו בשם הזה כי מקור האצות הוא מאילת. דובר על כך שהנשים האלה הן פוטנציאל תיירותי בארץ, ע"י זה שהמפעל היפני מפעיל 15,000 סוכנים ובכוונת היפנים היה להביא חלק מהסוכנים לארץ כתיירים, כתמריץ לפעילות שלהם. אתמול בערב חגגנו עם 300 סוכנים יפנים באילת. זו המשלחת הגדולה ביותר שהגיעה מיפן... אתמול, בנוכחות שגריר יפן בישראל, הודיע מנהל חברת ניקן, על כוונתו להביא בשנה הבאה 3,000 תיירים סוכנים לישראל. מר הוכמן היה, בכנס, שותף לרעיון של הבאת התיירים לארץ. אני מסכים שהמפעל באילת היום משגשג. היפנים השקיעו במפעל באילת מ-1990 כעשרה מליון דולר. שגריר ישראל ביפן נכח בכנס. גם הנספח הכלכלי של ישראל השתתף בכנס. אני מסכים שבכנס 1989, אילת וישראל היו במרכז העניינים. ידוע לי שמר הוכמן נפגש עם אנשים ביפן בקשר לכריתת ברית ערים תאומות".

בהמשך עדותו (בעמ' 50) מציין העד, כי בדרך חזרה מיפן לישראל היתה אפשרות לחנייה בהונג קונג, הוא עצמו ניצל אפשרות זו וידוע לו שגם הנאשם ואישתו ניצלו אפשרות זו וחנו בהונג קונג.

10. עד תביעה מס' 9 הוא מר יוסף בצלאל, עו"ד, המכהן כיועץ המשפטי של עיריית אילת. הוא אישר, כי אכן השתתף בישיבת מועצת העירייה ביום 4.4.89, ישיבה שהדיון בה הוקלט (ת/92).

העד לא יכול היה לזכור את הדברים שנאמרו והפנה להקלטה ולתמליל.

11. עד תביעה עשירי הוא מר אפרים גלבווע, מנהל מפעל המלח של חברת המלח באילת.

עד זה אישר, כי אכן בין חברת המלח לבין מפעל האצות היו סכסוכים. בעקבות כך התנגד מפעל האצות לבקשת חברת המלח להקצאת קרקע באילת. אז הפסיקה חברת המלח את אספקת מי הים במפעל האצות, זה האחרון פנה לבית המשפט וקיבל צו שחייב את חברת המלח להמשיך ולספק את מי הים. לכן, כאשר נודע לחברת המלח על בקשת מפעל האצות למתן היתר לבניית בריכות נוספות, ביקשה חברת המלח להתנגד לכך.

בשלב מסוים, המשיך העד ואמר (עמ' 59), בפגישה עם מר קדוש חבר המועצה, שאל אותו מר קדוש, אם הסירה חברת המלח את התנגדותה לבקשת מפעל האצות והוא השיב על כך בשלילה.

העד זכר ביקור שלו ביחד עם מר עמי אבן במפעל האצות, ולדבריו, לאחר שמר אבן בדק את העניין הגיע למסקנה כי אין בהקמת הבריכות על ידי מפעל האצות משום סיכון או גרימת נזק למפעל המלח.

כאשר נשאל העד מדוע כתב למר קדוש את המכתב ת/90 כמצויין לעיל, שממנו עולה כי לא היה באותו ביקור כדי להסיר את התנגדות חברת המלח, השיב ואמר כי הוא לא יכול היה לדבר בשם הנהלת החברה, וכי באותו שלב טרם ניתנה הסכמה פורמאלית על ידי הנהלת החברה.

העד הוסיף והשיב לשאלת עו"ד גרפונקל, בא-כוח המאשימה (בעמ' 65) את הדברים הבאים: "בקשר לשאלתך כיצד מתיישבים הדברים המצויינים בסעיף 6 ב/ת-90 עם מה שאמרתי היום, על מה שהיה בפגישה ביום 13.6.89, אני אומר שזה שמר שפר הסביר את מה שהסביר, ושכנע אותי שאין סכנה, זה טוב לשיחה, אבל כל עוד שלא הוצגו לי תוכניות ולא ראיתי בפועל שלא נגרם נזק, לא יכולתי לחזור מעמדתי שעשוי להיגרם נזק כתוצאה מבניית הבריכות... נכון שאני לא פעלתי במדויק לפי הנחיות של מר אנטורג בקשר לאי גילוי העמדות למר שפר, הרשתי לעצמי לסטות סטייה קלה. נכון שאני אמרתי למר שפר שאם זה מה שהם הולכים לעשות בשטח, אז אני או מר אבן אמרנו שמבחינתנו לא תהיה בעיה".

עד כאן עדויות העדים מטעם המאשימה.

12. הנאשם, בעדותו לפני, אמר, כי הוא ראה את עניין פיתוח התעשייה באילת כפרוייקט עיקרי וחשוב, ולאחר שמפעל האצות, בשותפות עם כור מזון, נכנסה לקשיים כספיים, עורר את החברה היפנית להיכנס כשותפה במפעל. כאשר הוזמן על ידי החברה היפנית להשתתף בכנס שביפן, ראה הוא חשיבות לעיר אילת בהשתתפותו בכנס, וחשב כי תפקידו כראש עיר הוא לקחת חלק בכנס כדי לעודד השקעה של משקיעים יפנים בארץ ובאילת.

אשר לישיבת מועצת העיר שהתקיימה ביום 4.4.89, סיפר הנאשם כי אכן העלה

מיוזמתו את עניין הזמנתו לכנס וביקש שהעירייה תממן את הנסיעה ואילו הוא יממן את נסיעת אישתו, כי היתה לו התלבטות בעניין והוא פרש את התלבטותו בפני חבר המועצה.

לדבריו, סבור היה שעדיף שהעירייה תממן את נסיעתו מחשש של לזות שפתיים. ברם, לאחר שמספר חברי מועצה סברו שאין פגם בנסיעה על חשבון החברה היפנית ולאחר שנתקבלה החלטה כי יפנה לממונה על המחוז לקבל את אישורו בעניין, הסכים לכך, פנה לממונה על המחוז, אשר אישר את הנסיעה על חשבון החברה היפנית.

נכון הדבר, כך המשיך הנאשם ואמר בעדותו (עמ' 71) כי בתחילה סבר שהעירייה תממן את נסיעתו ואילו הוא יממן את נסיעת אישתו, אך, לאחר שהוברר כי הוא רשאי לנסוע על חשבון החברה היפנית, סבור היה, כי בנסיבות אלה יכולה גם נסיעת אישתו להיות ממומנת על ידי אותה חברה.

בהמשך עדותו (בעמ' 73) מספר הנאשם על פעולותיו בכנס ועל כך שלאחר מכן הגיעו תיירים יפנים רבים לארץ ועל כן שמפעל האצות גדל ושיגשג.

הנאשם מאשר, כי אכן בדרכו מיפן לארץ חנה בהונג קונג ושהה שם עם אישתו, על חשבוננו.

אשר למתן ההיתר למפעל האצות, אומר הנאשם (בעמ' 74), כי הוא לא לקח חלק בהחלטות בעניין זה. האישור ניתן על ידי הוועדה, שבה לא השתתף וכי לא היתה כל סיבה שלא לאשר את בקשת מפעל האצות.

הנאשם אישר, כי אכן ביוזמתו הושכן שלום בין חברת המלח לבין מפעל האצות, דבר שהביא בעקבותיו גם את ביטול התנגדות חברת המלח, לבניית הבריכות על ידי מפעל האצות.

בחקירה נגדית, לשאלות עו"ד גרפונקל, בא-כוח המאשימה ביקש עו"ד גרפונקל להראות מתוך דברי הנאשם בפני חברי המועצה בישיבה מיום 4.4.89, כי הנאשם עצמו היה ער לפגם שבנסיעה שלו על חשבון החברה היפנית.

הנאשם השיב ואמר כי היה מוטרד מן ההיבט הציבורי של העניין וכי לא עלה על דעתו שיש לכך היבט פלילי.

בהמשך החקירה הנגדית (עמ' 81), משיב הנאשם ואומר: "עמדה לנגד עיניי השאלה אם יכול להיות ניגוד אינטרסים בין אותה חברה יפנית לבין העירייה, בשל

עיסוקיה של אותה חברה באילת, אבל בסופו של דבר שיקול הדעת הוא שלי וכך גם נהגתי. למעשה, לי היה נראה המצב, שרק אנחנו יכולנו לקבל מהם ולא הם מאיתנו, ובמקרה שתהיה בקשה שלהם לעירייה אני לא הן בעניין, ואכן אני לא דנתי בעניין של היפנים לאחר מכן".

בהמשך החקירה הנגדית (עמ' 82) חוזר הנאשם ומפרט את היתרונות שהיו גלומים בנסיעתו והשתתפותו בכנס, לעיר אילת.

אשר לשיחה שקיים עם מר דנינו, לא זכר הנאשם אם אכן הזכיר בשיחה כי אישתו נוסעת עימו.

לטענת עו"ד גרפונקל, לפיה החנייה בהונג קונג בדרך מיפן לישראל מומנה על ידי החברה היפנית, באופן מיוחד, משיב הנאשם (בעמ' 84) ואומר: "הנסיעה להונג קונג לא היתה על חשבון היפנים כי לא היתה נסיעה מיוחדת להונג קונג, אלא זו היתה בנסיעה חזרה מיפן לישראל."

הנאשם מאשר בעדותו (בעמ' 85), כי הנסיעה ליפן היתה במחלקת עסקים בעוד כאשר נסע בעבר על חשבון העירייה, נסע במחלקת תיירים.

בהמשך עדותו הוא אומר: "אני לא ביקשתי מלכתחילה שהעירייה תממן את הוצאות הנסיעה של אישתי. לו הייתי מבקש אני מניח שהעירייה היתה מאשרת זאת."

בהמשך (בעמ' 86) הוא משיב ואומר: "לפני הנסיעה הזאת, אני נסעתי כראש עיר לדרום אפריקה, בשנת 1985, אם אינני טועה. כן נסעתי לארה"ב. במשך עשר השנים שאני ראש עיר אני נסעתי כעשר פעמים. פעם, הקרן הקיימת מימנה את הנסיעה, פעם המגבית המאוחדת, חלק מהנסיעות העירייה מימנה. למיטב זכרוני, רק פעם אחת אישתי נסעה איתי, במשלחת לערים תאומות שלנו קאמן ואנתיב. אני מניח שהעירייה אז מימנה את הנסיעה, ואז המימון היה גם שלי וגם של אישתי".

עד ההגנה מטעם הנאשם הוא מר אמנון שפר, ששימש כמנהל מפעל האצות.

לדבריו, התנגדות מפעל המלח לבניית הבריכות על ידי מפעל האצות נבע כתוצאה מסכסוכים שנתגלעו בין שתי החברות, סכסוכים שיושבו לאחר מכן בהסכם והכל בא על מקומו בשלום.

העד הסכים, לשאלות עו"ד גרפונקל בחקירה הנגדית, כי בשיחה שקויימה עם מר גלבווע ביום 13.6.89 לא היה סיכום בין שתי החברות, אלא סיכום ברמה של מנהלי המפעלים בינם לבין עצמם.

עד כאן כל הראיות שהובאו לפניי.

את טענותיו, כי יש להרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום, מבסס עו"ד גרפונקל, על הנימוקים הבאים: 13. א. הסכומים ששולמו על ידי החברה היפנית בעד הסעתו של הנאשם ושל אישתו ליפן והשהייה ביפן על חשבון היפנים, מהווים טובת הנאה, שאסור היה לנאשם, כעובד הציבור, לקבלה, ומשום כך מהווה התשלום "שוחד".

ב. היה על הנאשם לממן את נסיעתו ליפן על חשבון העירייה והיה עליו לממן את נסיעת אישתו, על חשבוננו, כפי שסבר בתחילה וכפי שהציג את הדברים בתחילת הדין בישיבת המועצה מיום 4.4.89.

ג. הנאשם ידע שהחברה היפנית הינה שותפה במפעל הקיים באילת, אשר, מטבע הדברים, תהיה זקוקה לשירותי העירייה שהוא עומד בראשה ומשום כך היה עליו להימנע מקבלת כל טובת הנאה מהחברה היפנית.

ד. הנסיעה מיפן להונג קונג, שאף היא שולמה על ידי החברה היפנית, לא היתה קשורה כלל לכנס ותשלום זה בוודאי לא היה הנאשם רשאי לקבל, ומשקבל - מהווה הדבר שוחד והפרת אמונים.

ה. לאחר שהנאשם אמר בפני חברי מועצת העיר, כי נסיעת אישתו תמומן על ידי באופן אישי, לא היה עליו לקבל מהחברה היפנית גם את הוצאות הנסיעה של אישתו, מה עוד שהזמנת אישתו לא היתה דרושה לענייני הכנס, ומשקבל טובת הנאה זו הרי שהיא מבחינת שוחד.

ו. הנאשם ידע, כי נסיעת אישתו על חשבון היפנים אינה כשורה, ומשום כך העלים עובדה זו מהממונה על המחוז בשיחה שקיים עימו.

ז. אין ספק, שטובת ההנאה שהנאשם קיבל הינה בעד פעולה הקשורה בתפקידו, גם אם הוא לא היה אמור לטפל באופן אישי בבקשות שהוגשו, או שתוגשנה, על ידי מפעל האצות, שהחברה היפנית שותפה בו.

ח. הנאשם עסק בתיווך ובפישור בין מפעל האצות לבין חברת המלח, עובדה המעידה על התערבות בעניינים הנוגעים למפעל האצות.

ט. עצם התלבטותו של הנאשם, כפי שהעלה בפני חברי המועצה בישיבה מיום 4.4.89, מראה כי הנאשם היה ער לאספקט הפלילי של נסיעתו ושל נסיעת אשתו על חשבון היפנים, לכנס שביפן.

י. היתר הבנייה ניתן, בסופו של דבר, למפעל האצות ניתן על ידי הוועדה

שהנאשם עמד בראשה, ומכאן, שהנאשם אכן טיפל כראש עיר בעניין הקשור לחברה היפנית.

י"א. אין רלוואנטיות לשאלה, אם לחברת המלח היתה זכות להתנגד למתן ההיתר למפעל האצות, אם לאו. כמו כן אין רלוואנטיות לעובדה, כי בסופו של דבר הסירה חברת המלח את התנגדותה.

י"ב. יש להסיק את הכוונה הפלילית של הנאשם מתוך הנסיבות, ואכן מן הנסיבות, כפי שעלו מן הראיות שהובאו לפני בית המשפט, יש להסיק כי נוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית לקבלת שוחד ולהפרת אמונים.

י"ג. הנאשם לא הביא לפני הממונה על המחוז, בשיחה שקיים עימו, את כל העובדות ולכן אין מקום לומר שהנאשם קיבל אישור מהממונה על המחוז, כפי שהוא טוען, מה עוד שהממונה, כדבריו, לא היה מוסמך לתת אישור כזה.

י"ד. היה על הנאשם להישמע לעצתו של היועץ המשפטי, עו"ד בצלאל, כי מוטב ועדיף שיסע על חשבון העירייה ולא על חשבון החברה היפנית.

ט"ו. בכך שהנאשם העמיד את עצמו במצב של ניגוד אינטרסים עם החברה היפנית, יש כדי להוות עבירה של הפרת אמונים.

ט"ז. על בית המשפט להוציא מתחת ידו נורמה, על פיה יש לגנות התנהגות פסולה של עובד ציבור, לצורך תקינותו של המינהל הציבורי.

עד כאן טענותיו של בא-כוח המאשימה להרשעת הנאשם בדיון.

אני סבור, כי אין לקבל את טענותיו של בא-כוח המאשימה וכי, על פי חומר הראיות שהובא לפניי כולל ובעיקר עדויות העדים שהובאו על ידי המאשימה, אין למצוא את הנאשם אשם בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום.

אין ספק, כי השאלה החשובה והעיקרית לביורור אשמת קבלת שוחד, הינה, אם אכן הנאשם קיבל טובת הנאה.

לעניין זה יש מקום להתייחס, בענייננו, לשאלה מה היתה מטרת נסיעתו של הנאשם ליפן, אם היא היתה דרושה לתפקידו כראש עיר ואם היה בה כדי להביא תועלת לעיר ולמדינה, כפי שגרס.

למרבה התמיהה, לא התייחס כלל עו"ד גרפונקל, בטענותיו לפניי, לסוגיה זו.

והנה מדוברי עדי התביעה, בעיקר עדות מר אורי לוי ועדות מר עמי בן אמוץ, פרט

לעדות הנאשם, עולה בבירור ובעליל, כי נסיעתו של הנאשם לכנס שביפן היתה חשובה ומועילה לפיתוחה של אילת ולשיגשוגה.

מן הראיות עלה, כי הכנס ביפן הוקדש לעניין זה של פיתוח אילת והשקעות בה וכי הנאשם לקח חלק נמרץ ופעיל להשגת מטרת אלה של פיתוח העיר שבראשה הוא עומד.

מן הראיות עלה עוד, כי במהלך הכנס, יצר הנאשם קשרים עם גורמים, שיש בהם כדי לעזור בפיתוחה ובשיגשוגה של אילת מבחינה כלכלית.

כן עלה מן הראיות, כי בפועל הופקו טובות הנאה רבות לעיר אילת מפעילותו של הנאשם בכנס, בעיקר בהבאת תיירים רבים אליה.

עובדה זו, דהיינו, שנסיעתו של הנאשם לכנס ביפן היתה חשובה וחיונית, במסגרת תפקידו של הנאשם כראש עיר, לא נעלמה גם מחברי מועצת העיר, בישיבתה ביום 4.4.89, והדיון נסב רק על השאלה, אם הנאשם ייאות להזמנת החברה היפנית גם לגבי מימון הוצאות הנסיעה ליפן, או שמא מוטב ועדיף שבהוצאות הטיסה תישא העירייה.

אני מסכים לטענת עו"ד שיינמן, בא-כוח הנאשם, כי לא מדובר היה במסע תענוגות, אלא בנטל שהנאשם קיבל על עצמו, בתוקף תפקידו כראש עיר.

כאשר ביקש הנאשם לבלות עם אישתו בהונג קונג ובתאילנד, בדרך חזרה מיפן לישראל, הוא עשה זאת על חשבונו הפרטי.

אין לקבל את טענת עו"ד גרפונקל כי הנאשם קיבל מהחברה היפנית את הוצאות הנסיעה מיפן להונג קונג, טיסה שלא היתה קשורה לכנס.

מדברי העדים, גב' רחל וינברגן ומר עמי בן אמוץ, עולה כי הטיסה מיפן לישראל כללה חנייה בהונג קונג. משום כך לא היתה הוצאה מיוחדת בנסיעת הנאשם ואישתו מיפן להונג קונג.

14. עו"ד גרפונקל מבקש להסיק מדברי הנאשם לפני מועצת העיר על התלבטויותיו וחששותיו, אם מותר לנסוע על חשבון החברה היפנית, את הכוונה הפלילית הדרושה לביצוע האשמות של שוחד והפרת אמונים.

אין, לדעתי, לקבל טענה זו.

ראשית - דעותיו ומחשבותיו של הנאשם אם המעשה מהווה עבירה, אם לאו, או מה הוא הבסיס לחששותיו ולהתלבטויותיו של הנאשם, אינן חשובות בבואי לקבוע

אם המעשה שעשה הנאשם מהווה אשמה פלילית, כשם שחוסר התלכטות וביטחון בכשרות המעשה אינה מעידה על חפתו מאשמה.

בית המשפט קובע את אשמתו של הנאשם על פי עובדות, ראיות, אף נסיבות, המובאות לפניו, ואין לייחס חשיבות למחשבותיו ולדעותיו של נאשם על מעשה שהוא עושה, אם הוא כשר, אם לאו.

שנית - הבאת שאלת מימון הנסיעה לפני המועצה, כדי לקבל את הסכמתה ואישורה, ופעולתו של הנאשם, לאחר מכן, על פי החלטת המועצה, בפנותו לממונה על המחוז כדי לקבל את אישורו, אישור שנתקבל - כל אלה שוללים, לדעתי, יצירת כוונה פלילית אצל הנאשם לביצוע עבירה של שוחד, או עבירה של הפרת אמונים.

15. אני מסכים, כי לו היה הנאשם עוזר למפעל האצות לקבל היתר לבניית הבריכות, היה הדבר יכול לסייע ולתמוך בטענה בדבר ביצוע העבירה על ידי הנאשם.

ברם, מן הראיות שהובאו לפניי, ומדברי עדי התביעה, כפי שצוטטו על ידי לעיל, עולה בבירור ובעליל, כי לא היה כל מקום להתנגדותה של חברת המלח למתן ההיתר למפעל האצות לבניית הבריכות וכי התנגדות זו נבעה עקב סכסוך שנתגלע בין שתי החברות, סכסוך שבגללו גם מפעל האצות התנגד, קודם לכן, להקצאת קרקע באילת לחברת המלח.

מתן ההיתר למפעל האצות לבניית הבריכות היה כשר למהדרין, מה עוד שהנאשם בעצמו לא השתתף בוועדה שהעניקה את ההיתר.

16. אני מסכים, כי הנאשם לא נהג כדרוש על פי סדרי מינהל תקינים, בכל הנוגע לנסיעת אישתו על חשבון החברה היפנית.

לאחר שאמר בדיון במועצת העיר, כי אישתו נוסעת על חשבוננו, מוטב היה, כך נראה, לו היה פונה ומקבל אישור נוסף לנסיעת אישתו על חשבון החברה היפנית.

אין לדחות כבלתי-סבירה את טענת הנאשם כי משעה שהסתבר שנסיעתו שלו על חשבון החברה היפנית הינה כשורה, הרי שגם נסיעת אישתו, ביחד עימו, אף היא מותרת ואין בה פגם. מה עוד שכל מוזמני הכנס, הוזמנו עם נשותיהם.

אני סבור, שגם אם יש לראות טעם לפגם בכך שהנאשם העלים את נסיעת אישתו על חשבון היפנים ולא דאג לקבלת אישור מיוחד גם על כך, הרי אין מקום לומר שנוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית, כנדרש, לצורך אישורו באחד הסעיפים עליהם הובא לדין.

17. בא-כוח המאשימה ביקש להסתמך על הלכות שנקבעו בבית המשפט העליון ואשר על פיהן, לטענתו, יש תמיכה בגירסת המאשימה.

ברם, נראה לי, כי בהלכות אלה, כפי שאעמוד עליהן להלן, אין כדי לתמוך בטענות המאשימה, באשר העובדות כפי שנתבררו בפסקי הדין הללו שונות ואין הן דומות למקרה דנן, כלל ועיקר.

בע"פ 471/88 [1], נדון מקרה, בו המערער נתן כסף במזומן לעובד העירייה שהורשע בקבלת שוחד והעיד כנגדו. כמו כן, הקים המערער חברה שבה היה לאישתו של עובד הציבור מניות וחברה זו השתתפה במכרזים שפורסמו על ידי העירייה.

בערעור זה היה מדובר על תשלום כסף, טובת הנאה של ממש, מה שאין כן הדבר בענייננו.

בע"פ 574/81 [2], אשר גם עליו סומך עו"ד גרפונקל, היו העובדות שהמשיב, מר שדמי שהיה ממונה על משגיחי כשרות ברבנות, קיבל תשלומים וכן אירוח חינם בבית מלון. מבעלי מלון שבו עבדו משגיחי הכשרות.

מר שדמי קיבל תשלומים של ממש מבעלי בתי המלון ואין ספק כי מטרת התשלומים היתה כי יפעל לטובת בתי המלון, בהיותו ממונה על משגיחי הכשרות שעבדו במלון.

עובדות המקרה שלפניי ונסיבותיו שונות תכלית שינוי מן העובדות שהתבררו

במקרהו של שדמי.

בע"פ 621/78 [3], נדון מקרה, בו המערער, עובד מע"צ, קיבל תשלומים מחברה שסיפקה עמודי תאורה למע"צ.

מנהל החברה טען, כי התשלומים היו הלוואה לעובד הציבור, ואילו העובד טען שקיבל את התשלומים כשכר עבור עבודה מיוחדת שביצע עבור החברה. בית המשפט העליון דחה שתי הגירסאות, אך הוסיף וקבע, כי גם על פי הגירסאות של עובד הציבור ומנהל החברה - יש לראות בתשלומים משום שוחד.

גם הלכה זו בעניין אסא [3], עליה סומך בא-כוח המאשימה, אינה מתאימה ואינה ישימה למקרה שלפניי, כלל ועיקר.

בע"פ 281/82 [4], הורשע המערער אבוחצירא באשמה של מירמה והפרת אמונים, לאחר שהוכח כי השתמש בכספי אגודה שבראשה עמד, לצרכיו הפרטיים ולשם מתן תמורה ומתנות למקורביו ולידידיו.

אין, לדעתי, ללמוד דבר מהרשעתו של מר אבוחצירא במקרה ההוא לעניינו של הנאשם שלפניי. בע"פ 884/80 [5] הורשע מר גרוסמן, בעל תפקיד בכיר בבנק ישראל, בעבירת מירמה והפרת אמונים, לאחר שפעל בניגוד למדיניות שנקבעה על ידי האחראים במשרד האוצר ורכש עבור בני משפחתו איגרות חוב, שלא היו מיועדים למכירה באופן שנמכרו.

בית המשפט העליון קבע, כי מר גרוסמן הפר את האמון שניתן בו וכי הוא לא פעל ביושר ובהגינות ובכך הביא לידי פגיעה בציבור.

בענייננו, נראה לי, כי כל פעולותיו של הנאשם בנסיעתו לכנס ובמסגרתו, נעשו כדי להביא תועלת לתושבי אילת, והוא פעל כראוי וכיאות לראש עיר הדואג לאזרחיו.

אלה ההלכות שעליהן סומך בא-כוח המאשימה ואשר, לדעתי, אין בהן כדי לתמוך בגירסת המאשימה ובטענתה כי יש להרשיע את הנאשם בדין, באשר העובדות והנסיבות, שהיוו בסיס לפסקי הדין, שונות תכלית שינוי מהעובדות והנסיבות בענייננו.

עו"ד שיינמן, בא-כוח הנאשם, הסתמך לפניי על הלכות שניתנו בבית המשפט העליון ואשר בהן זוכו נאשמים מאשמת שוחד, ושמהן ניתן להסיק כי זיכוי של הנאשם נדרש, אף מקל וחומר.

אסתפק באיזכור אחד מפסקי הדין עליהם סמך עו"ד שיינמן.

בע"פ 612/68 [6], נדון מקרה, שבו המערער שימש כסגן מנהל החברה לפיתוח מזרח ירושלים, והוא עזר למר שמואל סגל, יהודי עשיר מפלורידה שבארה"ב, ברכישת חלקה בימין משה, בירושלים.

לאחר מכן, מימן מר סגל את נסיעתו של המערער ובנו של המערער לארה"ב ואת סיוורם של שני אלה בארה"ב.

גירסת המערער שם, בקשר לנסיעתו שלו ושל בנו לארה"ב, על חשבון מר סגל, היתה, כי במהלך ביקוריו של מר סגל בארץ, נוצרו ביניהם יחסי ידידות וכן כי תכניתו היתה לבקר בארה"ב "כדי להסתכל במקומות אשר הנוף שלהם ואופי עבודות הפיתוח המנוהלות שם דומים לאלה שבשכונת ימין משה, וזאת כדי לרכוש מידע שיהיה לו ולחברה לתועלת".

מן הראיות בעניין תמיר [6] עולה, כי אף שסיפר מר תמיר להנהלת החברה על נסיעתו, לא גילה לחברה שמר סגל הוא אשר מממן את הוצאות הנסיעה.

לא כך נהג הנאשם, במקרה דנן.

כן היו ראיות על כך שמר תמיר טייל יחד עם בנו ועם מר סגל במפלי הניאגרה, ובקנדה.
בית המשפט העליון הגיע למסקנה, כי יש לזכות את המערער, מר תמיר, מאשמת שוחד, אף שדחה את גירסתו בדבר יחסי ידידות שנוקמו בינו לבין מר סגל, בקובעו כי הראיות הנסיבתיות לא הצדיקו הרשעה בעבירה זו, אלא היה בהן רק כדי להעלות חשד גרידא (ראה, שם [6], בעמ' 175, ליד האות ז).
אם בעניין תמיר [6] לא הצדיקו הראיות שהובאו הרשעה באשמת שוחד, בעניינינו - אל אחת כמה וכמה.
אין אני רואה צורך לסקור יתר פסקי הדין שצויינו על ידי עו"ד שיינמן ואשר גם בהם יש תמיכה לטענה בדבר זיכוי של הנאשם מאשמת שיוחסו לו.
אשר על כן, אני מורה על זיכוי של הנאשם מהאשמת שיוחסו לו בכתב האישום.

ניתן והודע בפומבי היום, 4.8.93

ערעור פלילי מס' 5046/93

מדינת ישראל

נגד

רפאל הוכמן

בבית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים

[25.2.96]

לפני הנשיא א' ברק והשופטים ד' לוי, א' גולדברג

[חוק העונשין](#), תשל"ז-1977, ס"ח 226, סעיפים 19, 20(א), 284, 290(א), 384, 296, 293,

מיני-רציו:

* עונשין – מחשבה פלילית – עצימת עיניים

* עונשין – עבירות – הפרת אמונים

* עונשין – עבירות – שוחד

המשיב, ראש עיריית אילת, נסע ליפן עם רעייתו לכנס שהוקדש לפיתוח השקעות באילת, מטעם החברה היפנית המארגנת. הנסיעה והאירוח מומנו על-ידי החברה היפנית. לנסיעה קדם דיון במועצת העירייה, שבה תמך הרוב בכך שהחברה היפנית תממן את הוצאות הנסיעה. המועצה אף הסמיכה את ראש העירייה לפנות לממונה על המחוז לבריקת העניין והחליטה כי אם לא יאשר הממונה את מימון הנסיעה על-ידי החברה המארחת, תממן העירייה את ההוצאה. בית המשפט המחוזי אימץ את הגירסה כי הממונה אישר את מימון הנסיעה על-ידי המארחים. מאוחר יותר אישרה הוועדה המחוזית בניית שבע בריכות חדשות לחברה היפנית במפעלה באילת. המשיב הואשם בבית המשפט קמא בקבלת שוחד ובהפרת אמונים, עבירות לפי סעיף 296-384 [לחוק העונשין](#), תשל"ז-1977, משנטען כי מימון כרטיסי הנסיעה והוצאות השהייה ביפן באו לבסס יחס של משוא פנים מצד המשיב לחרה היפנית. בית המשפט המחוזי זיכה את המשיב מהאשמות בשוללו היווצרות מחשבה פלילית מצדו, ובציינו את חשיבות הנסיעה לפיתוח העירייה ולשגשוגה. עם זאת, נמתחה ביקורת על הפגם שבנסיעת אשת ראש העירייה, בלא שהתקבל אישור מפורש לכך. ערעורה של המדינה נוגע לשאלת המחשבה הפלילית הנדרשת בעבירות נושא הדיון, ובעיקר לשאלה אם "מבחן התועלת", קרי האם הנסיעה הייתה דרושה למילוי התפקיד, הוא אמת המידה הנכונה לבחינת האירוע. בית המשפט העליון פסק:

א. (1) היסוד העובדתי בעבירת השוחד מורכב משלושה רכיבים: ראשית, נוטל השוחד הוא עובד ציבור; שנית, עובד הציבור לוקח שוחד, כלומר קיבל מתת כלשהו, שניתן להתייחס אליה כאל שוחד; שלישית, נטילת השוחד צריכה להיות בעד פעולה הקשורה בתפקיד שממלא עובד הציבור (9 ב-ג).

(2) המחשבה הפלילית הנדרשת בעבירת השוחד היא מודעות בפועל לטיב המעשה (נטילת השוחד בעד פעולה הקשורה בתפקיד) ולנסיבות (היותו עובד ציבור) (9 ד).

- (3) "עצימת עיניים" - כלומר, קיומו של חשד בדבר טיב המעשה והנסיבות והימנעות מלבררו - שקולה כנגד מודעות (סעיף 20(ג)1) לחוק העונשין. מימצא בדבר מודעות הנאשם נעשה על-פי דיני הראיות הרגילים. ניתן לבססו על איה ישירה או על ראיה נסיבתית. לעתים ניתן להיעזר בחזקות (הניתנות לסתירה) אשר ניסיון החיים מקימן. לא נדרש כי עובד הציבור יהא מודע לכך שהוא מקבל שוחד. המודעות צריכה להיות מכוונת לרכיבים העובדתיים של העבירה (9 ו-10 א).
- ב. (1) מתת לעובד ציבור אינה מאבדת מאופייה כשוחד רק משום כך שבעקבות מתן המתת צמחה תועלת לציבור (10 ב).
- (2) ממהותו של השוחד הוא ניתן בעד פעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור. לעתים, יש במתן השוחד כדי לעודד את איש הציבור בביצוע תפקידו הציבורי. יש שמתן המתת מגביר את פעילותו של עובד הציבור למען מילוי תפקידו. בכל אלה אין כדי להסיר מהמתת את אופייה המשחד. מתת היא שוחד גם אם עובד הציבור עשה דבר שראוי היה שיעשהו במסגרת תפקידו ולפיכך לכאורה פעל כשורה במסגרת תפקידו (10 ג-ב).
- (3) מימון נסיעתו של ראש עירייה על-ידי חברה הנזקקת לשירותיה של העירייה הוא קבלת טובת הנאה בעד פעולה הקשורה בתפקידו של ראש העירייה, גם אם כתוצאה מאותו מימון מקודם האינטרס של העירייה (10 ג-ד).
- (4) הטעם המונח ביסוד עמדה זו קשור בטעם המונח ביסוד עבירת השוחד עצמה: ראשית, הרצון למנוע מעובד ציבור להימצא במצב דברים שבו בשל קבלת מתת ממי שזקק לשירותיו הוא מעמיד עצמו במצב של התחייבות ושל ציפייה להדדיות, העשויים להשפיע על שיקול-דעתו השלטוני; שנית, הרצון למנוע מעובד הציבור מלהימצא במצב של ניגוד עניינים, שכן עצם ההימצאות במצב דברים זה פוגעת באמון הציבור בשירות הציבורי (10 ד-ה).
- (5) ביסוד דין השוחד עומד החשש שקבלת המתת תשפיע על שיקול הדעת של עובד הציבור מזה ועל אמון הציבור ברשויות השלטון מזה. עצם נטילת השוחד וללא קשר לאופן הגשמת התפקיד הציבורי שבעדו ניתן המתת הלכה למעשה - משחיתה את מידותיו של השירות הציבורי ופוגעת בתדמיתו ובאמון הציבור בו (10 ה-ו).
- ג. (1) היסוד העובדתי בעבירת המירמה והפרת האמונים הוא משולש: רכיב התנהגותי ("מעשה מרמה או הפרת אמונים") רכיב נסיבתי ("עובד הציבור העושה במילוי תפקידו"); רכיב תוצאתי (מעשה "הפוגע בציבור") (13 ב).
- (2) היסוד הנפשי הוא מודעות בפועל לטיב הפיזי של ההתנהגות, כלומר מודעות בפועל כי נעשה מעשה מירמה או הפרת אמונים; מודעות בפועל לקיום הנסיבות הרלוואנטיות, דהיינו, מודעות בפועל לכך כי הוא עובד ציבור העושה במילוי תפקידו; ומודעות בפועל לאפשרות של גרימת התוצאה, דהיינו, מודעות בפועל כי המעשה פוגע בציבור (13 ג-ג).
- (3) היסוד הנפשי הנדרש הוא מודעות בפועל. על-כן, לא די בהתרשלות. "עצימת עיניים" שקולה כנגד מודעות (13 ג).
- ד. (1) נקודת המוצא הינה כי עובד הציבור חב אמונים לציבור. חובה זו מופרת אם עובד הציבור מעמיד עצמו במצב של ניגוד עניינים (13 ה).

(2) הימצאות במצב של ניגוד עניינים מקיימת את הרכיב ההתנהגותי שבעבירת המירמה והפרת אמונים. הרכיב התוצאתי - כלומר, פגיעה בציבור - מתקיים בכך שהימצאות במצב של ניגוד עניינים פוגעת באמון הציבור במערכת השלטון (13ז).

(3) מעשה "הפוגע בציבור" אינו דווקא מעשה הגורם נזק כספי או חומרי. די בפגיעה באמון הציבור במערכות שלטוניות כדי שיתקיים הרכיב הנ"ל שבמעשה העבירה (13 ז-14 א).

ה. (1) ראש עירייה המקבל מימון מחברה הפועלת בתחומי העירייה להשתתפותו בכינוס המאורגן על-ידיה, מעמיד עצמו במצב של ניגוד אינטרסים אפשרי בין טובת העירייה לבין טובת החברה. כאשר אותה חברה תבוא לבקש בעתיד היתר או רישיון מאת ראש העירייה, היא תזכיר לו - והוא עצמו יזכור - כי על חשבונה שלה הוא נסע והשתתף בכינוס (14 א-ב).

(2) אין זו תשובה ראויה כי ראש העירייה יעדיף תמיד את טובת העירייה.

הטעמים המונחים ביסוד האיסור הפלילי, אשר עניינם באמון הציבור ברשויות השלטון, מחייבים כי ראש העירייה לא יכניס עצמו במצב של ניגוד עניינים, ולא יעמיד עצמו בפני החשש הסביר לקיומו של ניגוד עניינים אשר עשוי להביאו לשיקולים זרים (14 ב).

(3) אם ראוי ונכון הוא, מבחינת טובת העירייה, כי ראש העירייה ישתתף בכינוס המאורגן על-ידי חברה הפועלת בתחומי העירייה, כי אז יש לדאוג לכך שהמימון יבוא מקופת העירייה. זהו ההסדר המוסדי והענייני הראוי. יש בו הטלת עלות מסוימת על חשבון העירייה, ואין בו משום חיסכון בכספים בטווח הקצר. תחת זאת, יש בו מינהל ציבורי תקין, ואף חיסכון כספי בטווח ארוך (14 ב-ג).

ו. רעייתו של ראש עירייה צריכה לעתים להתלוות אליו. היא מסייעת לראש העירייה ומקדמת את עניין העירייה. כשם שהעירייה צריכה לממן את נסיעתו של ראש העירייה, היא צריכה - באותם מקרים שבהם נסיעת אשת ראש העירייה תורמת לעניין העירייה - לממן גם אם נסיעת אשתו. כאשר הצטרפותה של הרעייה לבעלה אינה נחוצה למילוי התפקיד הציבורי, עליה לממן בעצמה את נסיעתה שלה. על כל פנים, על-פי שתי האפשרויות גם יחד, אין זה ראוי שגורם חיצוני המזמין את ראש העירייה ורעייתו יממן את נסיעת אשת ראש העירייה (16 ב-).

ז. (1) מהתלבטות המשיב ומחששותיו רשאי היה בית המשפט קמא להסיק על תום-לבו ועל השתכנעותו כי מימון הנסיעה על-ידי החברה המארחת הוא כדון. בנסיבות אלה אין לומר כי המשיב עצם את עיניו, ובית המשפט לערעור לא יתערב בעניין (12 ו-ז).

(2) (דעת מיעוט - השופט א' גולדברג): בעצם העלאת הטענה על-ידי המשיב לפני מועצת העירייה כי הוא שמימן את נסיעת אשתו ובהסתרת האמת יש כדי להעיד כי הוא היה בדעה שבשל מימון נסיעת אשתו על-ידי היפנים הוא ייצא בניגוד עניינים ובכך יפגע בציבור. מכאן יש להסיק על מודעות בפועל לטיב הפיזי של התנהגותו, לקיום הנסיבות הרלוואנטיות ולאפשרות גרימת התוצאה הרלוואנטית, המהווים את יסודות המחשבה הפלילית הנדרשת בסעיף 284 לחוק [העונשין](#) (17 ז-18 א).

פסקי-דין של בית המשפט העליון שאוזכרו:

[1] ע"פ 355/88 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד מג (3) 221.

- [2] ע"פ 205/84 ג' צדיק ואח' נ' מדינת ישראל וערעור שכנגד, פ"ד מ (3) 85.
- [3] ע"פ 794/77 חייט נ' מדינת ישראל, פ"ד לב (2) 127.
- [4] ע"פ 325/64 היועץ המשפטי לממשלה נ' ירקוני ואח', פ"ד יח (4) 20.
- [5] ע"פ 904/84 כליפא נ' מדינת ישראל, פ"ד מ (1) 533.
- [6] ע"פ 419/92, 643, 651 מדינת ישראל נ' כהן ואח'; סיבוני ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מז (3) 821.
- [7] ע"פ 645/75 קליין ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד ל (3) 275.
- [8] ע"פ 763/77 בריגה נ' מדינת ישראל, פ"ד לב (2) 824.
- [9] ע"פ 121/88 מדינת ישראל נ' דרוויש ואח', פ"ד מח (2) 663.
- [10] בג"צ 57/94, 7165, 7105, 7074/93 סוריסא ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד מח (2) 749.
- [11] ע"פ 884/80 מדינת ישראל נ' גרוסמן, פ"ד לו (1) 405.
- [12] ע"פ 151/66 גיזלר נ' מדינת ישראל, פ"ד כ (2) 477.
- [13] ע"פ 281/82 אבו חצירא נ' מדינת ישראל וערעור שכנגד, פ"ד לו (3) 673.

הערות:

1. למאפיינים נוספים של עבירת המירמה והפרת האמונים ראה ק' מן, "אי-יושר כמרכיב באחריות פלילית בעבירות שיש בהן הפרת נאמנות" עיוני משפט י (תשמ"ד-מ"ה) 505, 517 ואילך.
  2. לבחינת מהות עצימת עיניים ראה: ע"פ 546/92 למדן נ' מדינת ישראל, פ"ד מז (3) 98; ע"פ 538/89 ורשבסקי נ' מדינת ישראל, פ"ד מד (2) 870.
- ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי בבאר-שבע (השופט י' בנאי) מיום 4.8.93 בת"פ 246/92. הערעור נדחה ברוב דעות נגד דעתו החולקת של השופט א' גולדברג.
- י' ליבוביץ, מנהלת המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה - בשם מערערת;
ד' שינמן, נ' נגב - בשם המשיב.

פסק-דין

הנשיא א' ברק: העובדות

1. המשיב היה ראש עיריית אילת. אותה עת פעלה באילת חברת מפעל אצות (אילת) בע"מ (להלן - מפעל האצות). אחד מבעלי מפעל האצות הוא חברה יפנית בשם Sohonsha co. ltd nikken. (להלן - החברה היפנית). המשיב הוזמן (ביום 31.1.89) להשתתף יחד עם אשתו (ביום 14.4.89) בכנס שנתי של החברה היפנית. הכנס הוקדש לפיתוח השקעות באילת מטעם החברה היפנית. החברה היפנית הודיעה כי היא תממן את נסיעתם ואירוחם של ראש העירייה ושל רעייתו.

2. המשיב העלה את דבר הזמנתה של החברה היפנית בישיבת מועצת העיר. הוא ציין כי הוא רואה חשיבות רבה בנסיעתו לכנס. הוא הדגיש כי השתתפותו יכולה לתרום באופן משמעותי לפיתוח התעשייתי והתיירותי של אילת. עם זאת הוא ציין, כי לדעתו על העירייה לממן את נסיעתו שלו, והוא עצמו יממן את הוצאות נסיעתו. המשיב הוסיף כי זכור לו מקרה בעירייה אחרת, אשר בה נוהלה חקירה פלילית כנגד ראש עירייה בשל נסיעה שנסע ואשר מומנה על-ידי חברה הפועלת בעירייה. התקיים דיון בעניין במועצת העירייה. רוב חברי המועצה סברו כי אין כל פגם בכך שמימון נסיעתו של המשיב יהא על חשבון החברה היפנית. הדבר נומק בחיסכון בכספי העירייה. מיעוט חברי המועצה, וכן היועץ המשפטי של העירייה, סברו כי מן הראוי הוא שהעירייה תממן את נסיעת ראש העירייה. מספר פעמים במהלך הדיון נטה המשיב לקבל החלטה שלפיה העירייה תממן את נסיעתו. חברי המועצה הניאו אותו מכך. משלא הושגה הסכמה הוחלט לפנות לממונה על המחוז במשרד הפנים, ולברר עמו אם ראש העירייה רשאי לנסוע על חשבון החברה היפנית. כן הוחלט, כי אם הממונה על המחוז לא יאשר את המימון על-ידי החברה היפנית, תמומן הנסיעה על-ידי העירייה.

3. המשיב שוחח עם הממונה על המחוז. על פרטי השיחה נחלקו הדעות. בית המשפט המחוזי קיבל בעניין זה את גירסתו של המשיב. על פיה, הציג המשיב לפני הממונה את השאלה אם ראוי הוא לו לנסוע לאירוע ביפן על חשבון החברה היפנית. לפי גירסת המשיב, תשובת הממונה הייתה בחיוב.

4. המשיב ורעייתו נסעו (ביום 14.4.89) ליפן. כרטיסי הטיסה והאירוח ביפן מומנו במלואם על-ידי החברה היפנית. המשיב השתתף בכנס בעיר גיפו. המשיב נאם מספר פעמים לפני באי הכנס. הוא יצר קשרים עם גורמים שיש בהם כדי לעזור בפיתוח של אילת. הוא נפגש עם עיתונאים. רעייתו של המשיב השתתפה אף היא באירועים השונים, שבהם נטלו חלק מוזמנים נוספים, שגם הם באו למפגש עם רעיותיהם. היא התלוותה אל המשיב לכל האירועים הרשמיים והפגישות שנערכו במהלך הכנס, ואף אירגנה ערב שירה וריקודים לבאי הכנס. משנה חשיבות נודע להשתתפות רעיית המשיב בכנס, מאחר שהושם בו דגש על נושא "אילת לידיים" - הוא השם שניתן לסוכנות החברה המוכרת את מוצרי האצות שיוצרו באילת.

5. עם סיום הכנס ביפן חזרו המשיב ורעייתו לישראל. הם עשו שתי חניות ביניים. הם חנו בהונג-קונג, שבה שהו על חשבונם יום אחד. כמו כן חנו בתאילנד, ובה בילו חופשה בת שלושה ימים, אשר מומנה אף היא מכיסם. החניה בהונג-קונג ייקרה את הכרטיס. עם זאת, הטיסה מיפן לישראל כללה חניית ביניים.

6. ביני לביני (ביום 4.4.89) הגיש מפעל האצות בקשה לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה לאשר בניית שבע בריכות נוספות במפעל. ועדת המשנה דנה (ביום 15.5.89) בבקשה. בישיבה זו לא השתתף המשיב. חברת המלח לישראל (אילת) בע"מ (להלן - חברת המלח) - אשר מפעלה מצוי בסמוך למפעל האצות - הגישה התנגדות לבקשה.

ועדת המשנה של הוועדה המקומית אישרה את הבקשה. כן החליטה ועדת המשנה להעביר את התכניות לעיונה של חברת המלח. הוועדה המקומית במליאתה נה (ביום 13.6.89) בבקשתה של חברת האצות. בקשתה אושרה. בישיבה זו השתתף המשיב. על החלטתה של הוועדה המקומית הגיש אחד מחברי מועצת העיר אילת ערעור לוועדה המחוזית. בתגובה על כך כתב המשיב (ביום 16.6.89) לוועדה המחוזית. הוא תיאר את השתלשלות העניינים וציין כי לחברת המלח אין זכות עמידה להגיש התנגדות למתן היתר. בינתיים הודיעה חברת המלח (ביום 19.6.89) כי אין לה התנגדות לביצוע עבודות בניית הבריכות על-ידי מפעל האצות.

האישום

7. המשיב הועמד לדין בעבירות שוחד (עבירה לפי סעיף 296 לחוק העונשין, תשל"ז-1977) ומירמה והפרת אמונים (עבירה לפי סעיף 384 לחוק העונשין). על-פי האמור בכתב האישום, נטל הנאשם שוחד מהחברה היפנית בעד פעולה הקשורה בתפקידו. השוחד התבטא במימון כרטיסי הנסיעה והוצאות השהות ביפן למשיב ולרעייתו. קבלת השוחד באה, על-פי האמור בכתב האישום, כדי לבסס יחס של משוא פנים מצד המשיב כלפי החברה היפנית, וזאת במילוי תפקידו, בין בדרך כלל ובין לשם טיפול אוהד בבקשתו של מפעל האצות להיתר בנייה. נטען כי המשיב ידע שבמסגרת תפקידו הציבוריים הוא יטפל בעניינים שונים הקשורים לאינטרסים של החברה היפנית. הוא ידע כי החברה היפנית מתכנת להשקיע כספים רבים בפיתוח מפעל האצות, וכי במסגרת תפקידו הציבוריים יהיה עליו לטפל בבקשות שונות של מפעל האצות בהקשר זה. על-פי האמור בכתב האישום, מימון נסיעתו של המשיב ואשתו ליפן ומימון הוצאות השהות שלהם ביפן ניתנו לו בעד פעולות הקשורות בתפקידו, והמשיב היה מודע לכך. בנסיבות אלה, לקח המשיב שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, ועשה מעשים של מירמה והפרת אמונים הפוגעים בציבור.

פסק-דין של בית המשפט המחוזי

8. בית המשפט המחוזי (השופט י' בנאי) זיכה את המשיב. בית המשפט קבע כי השאלה המרכזית הינה אם המשיב קיבל טובת הנאה. לעניין זה יש מקום, לדעת בית המשפט, להתייחס לשאלה מה הייתה מטרת הנסיעה ליפן, ואם הייתה דרושה לתפקידו של המשיב כראש עירייה ואם היה בה כדי להביא תועלת לעירייה ולמדינה. בית המשפט קבע כי נסיעתו של המשיב לכנס ביפן הייתה חשובה ומועילה לפיתוחה של אילת ולשגשוגה. לא היה זה מסע תענוגות, אלא נטל שהנאשם קיבל על עצמו בתוקף תפקידו כראש עירייה. לעניין מחשבתו הפלילית של המשיב קבע בית המשפט כי מסכת הראיות כולן שוללת "יצירת כוונה פלילית אצל הנאשם לביצוע עבירה על שוחד או עבירה של הפרת אמונים". בית המשפט הוסיף, כ לו היה המשיב עוזר למפעל האצות לקבל היתר לבניית הבריכות, היה הדבר יכול לסייע ולתמוך בטענה בדבר ביצוע עבירה על-ידי המשיב. אולם, הוכח לפני בית המשפט כי להתנגדותה של חברת המלח לא היה מקום, וכי "מתן ההיתר למפעל

האצות לבניית הבריכות היה כשר למהדרין, מה עוד שהנאשם בעצמו לא השתתף בוועדה שהעניקה את ההיתר."

9. בית המשפט מתח ביקורת על המשיב בכל הנוגע למימון נסיעת רעייתו של המשיב. בית המשפט ציין כי בדיון במועצת העירייה ציין המשיב כי אשתו נוסעת על חשבוננו. בנסיבות אלה, "מוטב היה, כך נראה, לו היה פונה ומקבל אישור נוסף לנסיעת אשתו על חשבון החברה היפנית". עם זאת ציין בית המשפט, כי "אין לדחות כבלתי סבירים את טענת הנאשם כי משעה שהסתבר שנסיעתו שלו על חשבון החברה היפנית הינה כשירה, הרי שגם נסיעת אשתו, ביחד עימו, אף היא מותרת ואין בה פגם. מה עוד שכל מוזמני הכנס, הוזמנו ביחד עם נשותיהם". בית המשפט הוסיף וציין "שגם אם יש לראות טעם לפגם בכך שהנאשם העלים את נסיעת אשתו על חשבון היפנים ולא דאג לקבלת אישור מיוחד גם על כך, הרי שאין מקום לומר שנוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית, כנדרש, לצורך אישורו באחד הסעיפים עליהם הובא לדין".

הטענות בערעור

10. לפנינו ערעור המדינה על זיכוי המשיב. לטענת המדינה, טעה בית המשפט המחוזי בקובעו כי מאחר שצמחה לעיר אילת תועלת מנסיעת המשיב, לא הייתה בנסיעה "טובת הנאה" כלשהי למשיב. לטענת המדינה, טעה בית המשפט כשהציב את מידת התועלת שצמחה לעיריית אילת ולעיר אילת מנסיעת המשיב, כמבחן לבירור השאלה אם המשיב קיבל טובת הנאה שהינה שוחד. על-פי עמדת המדינה, גם אם הייתה הנסיעה חשובה ומועילה לעיר, הרי מימון הנסיעה בידי חברה שענייניה נדונים במוסדות העירייה ובפני המשיב, הינו בגדר טובת הנאה פסולה העלולה להטות משפט. "מבחן התועלת" שנקט בית המשפט המחוזי עומד בניגוד לעקרונות שביסוד איסור עבירת השוחד ועלול להביא את עובדי הציבור לידי פעולות שיש עמהן ניגוד עניינים בולט והתנהגות פסולה. כמו כן נטען בערעור כי טעה בית המשפט המחוזי בקובעו כי למשיב לא הייתה מחשבה פלילית. לדעת המדינה, בית המשפט המחוזי התעלם מהאופן ומהעיתוי שבהם העמיד המשיב את שאלת מימון נסיעתו לפני מועצת העירייה. כן התעלם בית המשפט מהמצג הכוזב שהציג המשיב לפני חברי מועצת העירייה, ולפיו ממומנת נסיעת האישה מכספם הפרטי. לבסוף נטען כי בבית המשפט המחוזי לא נקבע מימצא כלשהו באשר לתוכן שיחתו של המשיב עם הממונה על המחוז, וכי יש להעדיף בעניין זה את גירסת הממונה על פני גירסת המשיב.

11. בדברי תשובתו ציין בא-כוח המשיב, כי בהתנהגותו של המשיב יש "פגם אסתטי", אך אין עבירה פלילית. בא-כוח המשיב ביקשני לאמץ את החלטת בית המשפט קמא הן לעניין קביעתו כי לא נתקיים היסוד העובדתי הדרוש להרשעה בעבירת השוחד, והן לעניין הקביעה כי לא נתקיימה אצל המשיב המחשבה הפלילית הנדרשת להרשעה בעבירות השוחד והפרת האמונים.

עבירת השוחד: המסגרת הנורמטיבית

12. עבירת השוחד קבועה בסעיף 290(א) לחוק העונשין הקובע:

"עובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו - מאסר שבע שנים או מאסר שבע שנים עם קנס עשרת אלפים לירות".

כן נקבע (בסעיף 293 לחוק העונשין) כי אין נפקא מינה בשוחד אם היה בכסף, בשווה כסף או בטובת הנאה אחרת. כמו כן אין נפקא מינה אם השוחד היה בעד פעולה מסוימת או כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל ("שלח לחמך"). כמו בכל עבירה אחרת, גם עבירת השוחד כוללת בחובה יסוד עובדתי ויסוד נפשי.

13. היסוד העובדתי בעבירת השוחד מורכב משלושה רכיבים: ראשית, נוטל השוחד הוא עובד ציבור; שנית, עובד הציבור לוח שוחד, כלומר קיבל מתת כלשהי, שניתן להתייחס אליה כאל שוחד; שלישית, נטילת השוחד צריכה להיות בעד פעולה הקשורה בתפקיד שממלא עובד הציבור (ראה ע"פ 355/88 לוי נ' מדינת ישראל [1], בעמ' 232). היסוד הנפשי אינו קבוע במפורש בהוראת החוק. הוא נגזר בעבר מפרשנותו של החוק (ראה ע"פ 205/84 ג' צדיק ואח' נ' מדינת ישראל ורעורר שכנגד [2], בעמ' 95). כיום הוא נגזר מההוראות המפורשות של החוק, שלפיהן "אדם מבצע עבירה רק אם עשאה במחשבה פלילית" (סעיף 19 לחוק העונשין). המחשבה הפלילית הנדרשת בעבירת השוחד היא מודעות בפועל לטיב המעשה (נטילת השוחד בעד פעולה הקשורה בתפקיד) ולנסיבות (היותו עובד ציבור; ראה ע"פ 794/77 חייט נ' מדינת ישראל [3], בעמ' 129). עמד על כך השופט גולדברג בציינו:

"כדי שיורשע תשובה בעבירה של בקשת שוחד, היה על התביעה להוכיח, כי בעת שביקש את התשלום היתה בקשתו מלווה במחשבה פלילית, כי תשלום זה יהווה תמורה בעד פעולה הקשורה בתפקידו בבית המשפט כעובד הציבור, דהיינו, במקרה זה כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל לעורך-דין דברת... במלים אחרות, רק אם נתכוון מבקש טובת ההנאה לגמול לנותנה במסגרת תפקידו הציבורי, ניתן לראותו כבעל הדיעה הפלילית הדרושה בעבירה של בקשת שוחד. שכן מטרה זו של המבקש היא שמטביעה את חותם העבירה" (ע"פ 205/84 [2], בעמ' 95-96).

לעניין היסוד הנפשי נדרשת מודעות בפועל. לא די ברשלנות. עם זאת, "עצימת עיניים" - כלומר, קיומו של חשד בדבר טיב המעשה והנסיבות והימנעות מלבררו שקולה כנגד מודעות (ראה סעיף 20(ג)1 לחוק העונשין וכן ע"פ 325/64 היועץ המשפטי לממשלה נ' ירקוני ואח' [4], בעמ' 22). מימצא בדבר מודעות הנאשם נעשה על-פי דיני הראיות הרגילים. ניתן לבססו אפוא על ראיה ישירה או על ראיה נסיבתית (ראה ע"פ 904/84 כליפא נ' מדינת ישראל [5]; ע"פ 419/92, 643, 651 מדינת ישראל נ' כהן ואח'; סיבוני ואח' נ' מדינת ישראל [6], בעמ' 829). לעתים ניתן להיעזר בחזקות (הניתנות לסתירה) אשר ניסיון החיים מקימן (ע"פ 647/75 קליין ואח' נ' מדינת ישראל [7]). ודוק: לא נדרש כי עובד

הציבור יהא מודע לכך שהוא מקבל שוחד. המודעות צריכה להיות מכוונת לרכיבים העובדתיים של העבירה (ראה ע"פ 763/77 בריגה נ' מדינת ישראל [8], בעמ' 826).

שוחד: היסוד העובדתי

14. בית המשפט המחוזי זיכה את המשיב, בין השאר, משום שהתביעה לא הוכיחה את קיומו של היסוד העובדתי לדעת בית המשפט המחוזי, המשיב לא קיבל כל טובת הנאה מהחברה היפנית, שכן הנסיעה הייתה דרושה למילוי תפקידו כראש עירייה, והיה בה כדי להביא תועלת לעירייה. על-פי קביעתו של בית המשפט המחוזי, התשובה לשאלה אם קיבל המשיב טובת הנאה בעד פעולה הקשורה בתפקידו נעוצה במטרת הנסיעה, אם זו הייתה דרושה לתפקידו כראש עירייה. גישה זו של בית המשפט המחוזי אינה מקובלת עליי. מתת לעובד ציבור אינה מאבדת מאופייה כשוחד רק משום כך שבעקבות מתן המתת צמחה תועלת לציבור. אכן, ממהותו של השוחד שהוא ניתן בעד פעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור. לעתים, יש במתן השוחד כדי לעודד את איש הציבור בביצוע תפקידו הציבורי. יש שמתן המתת מגביר את פעילותו של עובד הציבור למען מילוי תפקידו. בכל אלה אין כדי להסיר מהמתת את אופייה המשחד. מתת היא שוחד גם אם עובד הציבור "עשה דבר שראוי היה שיעשהו במסגרת תפקידו, ולפיכך לכאורה פעל כשורה במסגרת תפקידו..." (השופט ד' לויין בע"פ 355/88 [1] הנ"ל, בעמ' 232). על-כן, מימון נסיעתו של ראש עירייה על-ידי חברה הנזקקת לשירותיה של העירייה הוא קבלת טובת הנאה בעד פעולה הקשורה בתפקידו של ראש העירייה, גם אם כתוצאה מאותו מימון מקדם האינטרס של העירייה. הטעם המונח ביסוד עמדה זו קשור בטעם המונח ביסוד עבירת השוחד עצמה. טעם זה הוא כפול: ראשית, הרצון למנוע מעובד ציבור להימצא במצב דברים שבו בשל קבלת מתת ממי שנוזקק לשירותיו הוא מעמיד עצמו במצב של התחייבות ושל ציפייה להדדיות, העשויים להשפיע על שיקול-דעתו השלטוני; שנית, הרצון למנוע מעובד הציבור מלהימצא במצב של ניגוד עניינים, שכן עצם ההימצאות במצב דברים זה פוגעת באמון הציבור בשירות הציבורי. אכן, ביסוד דין השוחד עומד החשש שקבלת המתת תשפיע על שיקול הדעת של עובד הציבור מזה ועל אמון הציבור ברשויות השלטון מזה. עצם נטילת השוחד - וללא קשר באשר לאופן הגשמת התפקיד הציבורי שבעדו ניתן המתת הלכה למעשה - משחיתה את מידותיו של השירות הציבורי ופוגעת בתדמיתו ובאמון הציבור בו. עמד על כך המשנה לנשיא, השופט אלון, בצינינו:

"תדמיתו של השירות הציבורי בעיני הציבור, האמון שרוחש הציבור לתקינות פעולותיו וטוהר המידות של עובדיו הם תנאים הכרחיים לקיומו של שלטון תקין, ועל כן הינם אינטרסים חברתיים, הראויים להגנת המשפט הפלילי" (ע"פ 121/88 מדינת ישראל נ' דרויש ואח' [9], בעמ' 692).

וברוח דומה ציינתי באחת הפרשות, עניין עבירות השוחד:

"התנהגות זו אסורה היא לעובד הציבור, שכן היא פוגעת בתקינות המינהל, ביוקרתו של המינהל ובאמון שהציבור רוחש לו... נטילת שוחד, הפרת אמונים ועבירות אחרות הקבועות בדיני העונשין, אשר יסוד של שחיתות

(במובן הרחב) טבוע בהן, מסוכנות הן לחברה ולסדרי הממשל. הן מכרסמות בעבותות הקושרות אותנו כבני חברה אחת. הן מפרות את האמון של פרט בפרט, ושל הפרט בשלטון. הן מעודדות זלזול ברשויות הציבור ובעובדי הציבור. הן מטפחות ציניות כלפי רשויות המינהל וכלפי הסדר החברתי הקיים. הן פוגמות באמון של הפרט בתפקידו של הכלל, ובכך מערערות את היציבות החברתית" (בג"צ 7074/93, 7105, 7165, 57/94 סוסיס ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' [10], בעמ' 777).

טול את המקרה שלפנינו. חברה הנזקקת לשירותי העירייה מממנת את נסיעתם ושהותם של ראש העירייה ושל רעייתו בכנס מטעם החברה הנערך מחוץ לישראל. מטבע הדברים שהחשש יתעורר מיד, שמא החלטה של ראש העירייה, בענייני החברה המובאים לפניו בתפקידו כראש העירייה, הושפעה מהמימון שנתקבל בעבר. חשש זה מובנה הוא בעצם המתת שקיבל ראש העירייה. חשש זה אינו מוסר אם מוכח כי הלכה למעשה פעל ראש העירייה בהצלחה לקידום ענייניה של העיר אילת. אם אמנם אינטרס העירייה הוא כי ראש העירייה ישתתף בכנס הנערך על-ידי החברה מחוץ לישראל, מן הדין שהעירייה תממן את הנסיעה. המימון על-ידי חברה הנזקקת לשירותי העירייה מוליד חשש למשוא פנים, אשר מצדו פוגע קשות באמון הציבור ברשויות הציבור. כל ניסיון לחסוך מכספי הציבור סופו ששכרו יצא בהפסדו. הוא מעמיד את ראש העירייה במצב של ניגוד עניינים. הוא פוגע באמון הציבור במשרתי הציבור.

15. הנה כי כן, אילו הושתת פסק-דינו של בית המשפט המחוזי אך על היסוד העובדתי, הייתי מוצא טעם רב בערעור המדינה. דא עקא, כי פסק-דינו של בית המשפט המחוזי התבסס גם על היעדרו של היסוד הנפשי. לבחינת חלק זה של פסק הדין אעבור עתה.

שוחד : היסוד הנפשי

16. כפי שראינו, יסוד חיוני בעבירת השוחד הוא היסוד הנפשי. על פיו, נדרש כי עובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו יהא מודע בפועל לכך שהוא נוטל שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו. בית המשפט המחוזי זיכה את המשיב, בין השאר, על יסוד קביעתו כי לא התקיים במשיב היסוד הנפשי הנדרש לעבירת השוחד. כותב השופט בנאי :

"עובדת הבאת שאלת מימון הנסיעה בפני המועצה, כדי לקבל את הסכמתה ואישוה, ופעולתו של הנאשם, לאחר מכן, על פי החלטת המועצה, בפנותו לממונה על המחוז כדי לקבל את אישורו, אישור שנתקבל, כל אלה שוללים לדעתי יצירת כוונה פלילית אצל הנאשם לביצוע עבירה של שוחד או עבירה של הפרת אמונים".

כנגד קביעה זו מכוון ערעור המדינה.

17. בית המשפט המחוזי הגיע למסקנה כי המשיב לא היה מודע לכך שדמי הנסיעה ומימונה ניתנו לו כשוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו. בית המשפט למד על כך מהעובדה שהמשיב הביא את שאלת מימון הנסיעה לפני מועצת העיר, כדי לקבל את הסכמתה למימון על-ידי העירייה. כן למד על כך בית המשפט משיחתו של המשיב עם הממונה. לדעתי, רשאי היה בית המשפט המחוזי לקבוע את המימצא בדבר חוסר המודעות של המשיב. העלאת הנושא לדיון במועצה ונקיטת עמדה ראשונית שמימון הנסיעה צריך לבוא מהעירייה, התלבטותו בעניין זה ושיחתו עם הממונה על המחוז, מראים כי המשיב לא שקט ולא נח, עד שבא על סיפוקו המלא, כי מימון על-ידי החברה היפנית הוא ראוי לאיש ציבור. לעניין זה, אין לנו צורך לנקוט עמדה בשאלה, מה התרחש באמת בשיחה בין המשיב לבין הממונה על המחוז. ייתכן שהמציאות הינה כגירסת הממונה בבית המשפט, כי כל שאמר למשיב הוא שאם המימון אינו על חשבון העירייה, אין צורך באישור הממונה. לעניינינו מכריעה העובדה כי גירסת המשיב הינה כי האמין שהממונה התיר לו קבלת מימון מהחברה היפנית, ובית המשפט האמין לגירסה זו. זו גירסת המשיב, כפי שהעיד עליה בבית המשפט המחוזי:

"טלפנתי לממונה על המחוז, מר דנינו, אמרתי לו שישנה באילת חברת אצות שנרכשה בחלקה על ידי חברה יפנית, החברה היפנית עורכת כנס ביפן, הוזמנתי להשתתף והמימון מוצע לתשלום על חשבונה. סיפרתי לו על הצעה של ערים תאומות עם העיר אילת. סיפרתי לו על ההחלטה של המועצה ואת עמדתי כפי שהיתה. מר דנינו אמר בצורה חד משמעית וברורה כי חבל על כספי הציבור ואני יכול לנסוע על חשבונם".

דברים ברוח דומה כתב המשיב (ביום 29.6.89) - וזאת בטרם משפט - לחבר אופוזיציה במועצת העירייה. לדברים אלה האמין בית המשפט המחוזי. על יסוד אמון זה רשאי היה בית המשפט להגיע למסקנה כי במשיב לא נתקיים היסוד הנפשי הדרוש בעבירת השוחד. כמובן, עשוי להתגבש החשש, שמא היה המשיב מודע לאופי המושחת של קבלת טובת הנאה מהחברה היפנית, וכל פניותיו למועצת העירייה ולממונה לא באו אלא כדי להסוות ידיעה זו. אכן, לעתים פעילות גלויה אינה אלא כסות עיניים למודעות פליית (ראה ע"פ 121/88 [9]), בעמ' 701). באת-כוח המדינה ניסתה לשכנע אותנו כי כך יש לפרש את התנהגותו של המשיב. דא עקא, כי בית המשפט המחוזי לא פירש כך את התנהגותו של המשיב. מהתלבטות המשיב ומחששותיו הוא הסיק חוסר מודעות ותום-לב. הוא עשה כן על יסוד האמון שנתן בגירסת המשיב. בית המשפט המחוזי היה רשאי לעשות כן, ואנו, כערכאת ערעור, לא נוכל להתערב בעניין. גם לא נוכל לקבוע כי המשיב "עצם עיניו מראות". על-פי מימצאיו של בית המשפט המחוזי עמד המשיב בגלוי על התלבטותיו, והשתכנע בסופו של דבר כי מימון הנסיעה על-ידי החברה היפנית הוא כדין. אין לומר כלל ועיקר, בנסיבות אלה, כי הוא עצם את עיניו. הנה כי כן, בשל היעדר מחשבה פלילית זוכה כדין המשיב מעבירת השוחד, ודין ערעור המדינה בעניין זה להידחות.

עבירת המירמה והפרת אמונים : המסגרת הנורמטיבית

18. כתב האישום שהוגש נגד המשיב האשים אותו, בנוסף לעבירת השוחד, גם במירמה והפרת אמונים (סעיף 284 לחוק העונשין). וזו לשון ההוראה:

"עובד הציבור העושה במילוי תפקידו מעשה מרמה או הפרת אמונים הפוגע בציבור, אף אם לא היה במעשה משום עבירה אילו נעשה כנגד יחיד, דינו מאסר שלוש שנים".

היסוד העובתי בעבירה זו הוא משולש: רכיב התנהגותי ("מעשה מרמה או הפרת אמונים"); רכיב נסיבתי ("עובד הציבור העושה במילוי תפקידו"); רכיב תוצאתי (מעשה "הפוגע בציבור"). היסוד הנפשי הוא מודעות בפועל לטיב הפיזי של ההתנהגות, כלומר מודעות בפועל כי נעשה מעשה מירמה או הפרת אמונים; מודעות בפועל לקיום הנסיבות הרלוואנטיות, דהיינו, מודעות בפועל לכך כי הוא עובד הציבור העושה במילוי תפקידו; ומודעות בפועל לאפשרות של גרימת התוצאה, דהיינו, מודעות בפועל כי המעשה פוגע בציבור (ראה [ע"פ 884/80 מדינת ישראל נ' גרוסמן \[11\]](#), בעמ' 415). היסוד הנפשי הנדרש הוא מודעות בפועל. על-כן, לא די בהתרשלות. כמו בעבירת השוחד, גם כאן "עצימת עיניים" שקולה כנגד מודעותה.

הפרת אמונים : היסוד העובדתי

19. בית המשפט המחוזי זיכה את המשיב מהאישום בגין מירמה והפרת אמונים.

זיכוי זה מבוסס, בין השאר, על קביעתו של בית המשפט המחוזי כי לא נתקיים במשיב היסוד העובדתי של עבירה זו. ההנמקה שניתנה לכך משותפת היא לעבירה של מירמה והפרת אמונים ועבירת השוחד. כשם שהסתייגתי מגישתו של בית המשפט המחוזי לעניין עבירת השוחד, כן מסתייג אני ממנה לעניין העבירה של מירמה והפרת אמונים. נקוד המוצא הינה כי עובד הציבור חב אמונים לציבור. חובה זו מופרת אם עובד הציבור מעמיד עצמו במצב של ניגוד עניינים. עמדתי על כך באחת הפרשות, בצייני:

"עובד הציבור נתון במצב של אמון כלפי המדינה, אשר הפקידה בידי העובד סמכויות וכוחות. השימוש בסמכויות וכוחות אלה בא לשרת את האינטרס, שהכוח והסמכות באו להגשים. אין הם באים לשרת אינטרס אחר כל שהוא. בהפעלת תפקידיו אלה על עובד הציבור לפעול מתוך נאמנות... עובד ציבור, המפר את האמון שניתן בו והפועל באופן שאינו מגשים את האינטרס שעל מילויו הופקד, מפר אמונים. כך, למשל, עובד ציבור, המעמיד עצמו במצב של ניגוד עניינים, מפר אמונים" ([ע"פ 884/80 \[11\]](#) הנ"ל, בעמ' 416-417).

הנה כי כן, הימצאות במצב של ניגוד עניינים מקיימת את הרכיב ההתנהגותי שבעבירת המירמה והפרת אמונים. הרכיב התוצאתי - כלומר, פגיעה בציבור - מתקיים בכך שהימצאות במצב של ניגוד עניינים פוגעת באמון הציבור במערכות השלטון. אכן, "מעשה 'הפוגע בציבור' אינו דווקא מעשה הגורם נזק כספי או חומרי...". ([ע"פ 884/80 \[11\]](#) הנ"ל, בעמ' 419, וכן [ע"פ 151/66](#) גיגלר נ' מדינת ישראל [12]). "די בפגיעה באמון הציבור

במערכות השלטוניות כדי שיתקיי הרכיב הנ"ל שבמעשה העבירה" (השופט ד' לוינ בע"פ 281/82 אבו חצירא נ' מדינת ישראל וערעור שכנגד [3], בעמ' 706).

20. לדעתי, ראש עירייה המקבל מימון מחברה הפועלת בתחומי העירייה להשתתפותו בכינוס המאורגן על-ידיה, מעמיד עצמו במצב של ניגוד אינטרסים אפשרי בין טובת העירייה לבין טובת החברה. כאשר אותה חברה תבוא לבקש בעתיד היתר או רישיון מאת ראש העירייה, היא תזכיר לו - והוא עצמו יזכור - כי על חשבונה שלה הוא נסע והשתתף בכינוס. ואין זו תשובה ראויה כי ראש העירייה יעדיף תמיד את טובת העירייה. הטעמים המונחים ביסוד האיסור הפלילי, ואשר עניינם באמון הציבור ברשויות השלטון, מחייבים כי ראש העירייה לא יכניס עצמו במצב של ניגוד עניינים ולא יעמיד עצמו בפני החשש הסביר לקיומו של ניגוד עניינים אשר עשוי להביאו לשיקולים זרים. על-כן, אם ראוי ונכון הוא, מבחינת טובת העירייה, כי ראש העירייה ישתתף בכינוס המאורגן על-ידי חברה הפועלת בתחומי העירייה, כי אז יש לדאוג לכך שהמימון יבוא מקופת העירייה. זהו ההסדר המוסדי והענייני הראוי. יש בו הטלת עלות מסוימת על חשבון העירייה, ואין בו משום חיסכון בכספים בטווח הקצר. תחת זאת, יש בו מינהל ציבורי תקין ואף חיסכון כספי בטווח הארוך. הנה כי כן, גם לעניין העבירה של הפרת אמונים, מצאתי טעם רב בעמדת המדינה לעניין קיומו של היסוד העובדתי. דא עקא, כי גם לעניין עבירה זו - כמו גם לעניין עבירת השוחד - זוכה המשיב גם בשל היעדרו של היסוד הנפשי. אעבור עתה לבחינתה של שאלה זו.

הפרת אמונים: היסוד הנפשי

21. ביסוד העבירה של הפרת אמונים עומדת המחשבה הפלילית, ועל פיה נדרשת מודעות בפועל לכך כי הופרו אמונים על-ידי עובד ציבור וכי המעשה פוגע בציבור.

בית המשפט המחוזי הגיע למסקנה - והיא משותפת לעניין עבירת השוחד והפרת האמונים - כי לא נתקיים במשיב היסוד הנפשי הנדרש. בית המשפט מפנה לדיון במועצת העירייה ולפנייה לממונה על המחוז וקובע כי "כל אלה שוללים לדעתי יצירת כוונה פלילית אצל הנאשם לביצוע עבירה של שוחד או עבירה של הפרת אמונים". נראה לי כי מימצא זה מבוסס בחומר הראיות, ובית המשפט המחוזי היה רשאי להסיקו ממנו. הדברים שאמרנו, לעניין עבירת השוחד, יפים גם כאן. אכן, מהדיון (הגלוי) במועצת העירייה, מעמדתו הראשונית של המשיב, ומהשתכנעותו מעמדת מרבית חברי המועצה, רשאי היה בית המשפט המחוזי להסיק את דבר חוסר מודעותו של המשיב, וזאת על קע קבלת גירסת המשיב באשר לשיחה עם הממונה על המחוז. אכן, הממונה על המחוז מייצג כלפי המשיב את השלטון המרכזי ואת הסטנדרטים ואמות המידה הנדרשים מנבחר בשלטון המקומי. על-פי גירסת המשיב - גירסה שבית המשפט קיבל אותה כאמינה - מסר לו הממונה "בצורה חד משמעית וברורה כי חבל על כספי הציבור ואני יכול לנסוע על חשבונם". על רקע זה, רשאי היה בית המשפט לקבוע כי למשיב לא הייתה המחשבה הפלילית הנדרשת בעבירת המירמה והפרת האמונים. בשל היעדר היסוד הנפשי זוכה כדין המשיב מהעבירה של מירמה והפרת אמונים, ודין ערעור המדינה בעניין זה להידחות.

מימון נסיעת אשת המשיב

22. המשיב הועמד לדין בגין שוחד והפרת אמונים הן לעניין מימון נסיעתו שלו והן לעניין מימון נסיעת אשתו. העובדות בעניין מימון נסיעת אשת המשיב הן אלה: בפנייתו הראשונה למועצת העירייה ציין המשיב כי החברה היפנית הזמינה אותו ואת רעייתו. הוא הוסיף, כזכור, כי לדעתו העירייה צריכה לממן את נסיעתו שלו, ואילו הוא יממן, מחשבונו הוא, את נסיעת רעייתו. מאז אותה ישיבה לא העלה המשיב את דבר נסיעת אשתו לדין במועצת העירייה. החברה היפנית, אשר מימנה את נסיעת המשיב ושהותו ביפן, מימנה גם את נסיעת רעיית המשיב ושהותה ביפן. גם המוזמנים האחרים באו לכנס עם רעייתיהם. בהיותה ביפן השתתפה הגב' הוכמן בכל האירועים והטקסים. היא פעלה לקידום ענייניה של אילת, בעיקר בקרב הנשים הרבות ("אילת ליידס") אשר השתתפו בכינוס.

23. בית המשפט המחוזי מתח ביקורת על המשיב, בכל הנוגע לנסיעת אשתו במימון החברה היפנית. כותב

בית המשפט:

"אני מסכים כי הנאשם לא נהג כדרוש על פי סדרי מינהל תקינים, בכל הנוגע לנסיעת אשתו על חשבון החברה היפנית. לאחר שאמר בדיון במועצת העיר כי אשתו נוסעת על חשבון, מוטב היה, כך נראה, לו היה פונה ומקבל אישור נוסף לנסיעת אשתו על חשבון החברה היפנית".

חרף ביקורת זאת, קבע בית המשפט המחוזי כי כמו לעניין מימון השתתפותו שלו בכנס, גם לעניין מימון השתתפות אשתו בכנס, לא נתקיים במשיב היסוד הנפשי הנדרש לאחזיות בעבירות השוחד והמירמה והפרת האמונים. כותב השופט בנאי:

"אין לדחות כבלתי סבירים את טענת הנאשם כי משעה שהסתבר שנסיעתו שלו על חשבון החברה היפנית הינה כשורה, הרי שגם נסיעת אשתו, ביחד עימו, אף היא מותרת ואין פה פגם. מה עוד שכל מוזמני הכנס, הוזמנו ביחד עם נשותיהם. אני סבור שגם אם יש לראות טעם לפגם בכך שהנאשם העלים את נסיעת אשתו על חשבון היפנים ולא דאג לקבלת אישור מיוחד גם על כך, הרי שאין מקום לומר שנוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית כנדרש לצורך אישומו באחד הסעיפים עליהם הובא לדין".

המדינה תקפה לפנינו עמדה זו. לדעתה, מימון הנסיעה של אשת המשיב היא "לב ליבו של השוחד". לדעת המדינה, משתמע ממימצאיו העובדתיים של בית המשפט כי המשיב שיקר למועצה. מכאן צריך היה בית המשפט המחוזי להסיק כי לנאשם הייתה המחשבה הפלילית הנדרשת להרשעתו בעבירות שיוחסו לו. תוהה באת-כוח המדינה: אם המשיב לא ראה לנכון לבקש מימון העירייה לנסיעת אשתו, משמע שהוא עצמו לא ראה בנסיעתה כמביאה תועלת לעירייה. ואם כן, כיצד זה ניתן להצדיק את קבלת המימון מהחברה היפנית? בדברי התשובה טען לפנינו בא-כוח המשיב כי השתתפותה של אשת המשיב תרמה רבות לעירייה אילת. לאשת ראש העירייה תפקיד ייצוגי חשוב. השתתפותה בכינוס

היה דבר טבעי, נכון וחשוב. כך ראו זאת גם המארחים היפנים. כל יתר המוזמנים בכנס השתתפו בו יחד עם רעיותיהם. כללי הנימוס והייצוג המקובלים הצדיקו אפוא את השתתפותה (הפעילה) של אשת המשיב. בא-כוחו של המשיב הוסיף וציין, כי המשיב פעל בכנות ובתום-לב ומתוך אמונה כי נסית אשתו נחוצה ומותרת. לא נתקיימה בו אפוא המחשבה הפלילית הדרושה להרשעה בעבירות שיוחסו לו. אכן, כל עוד חשב שהעירייה תממן את נסיעתו שלו, סבר מטעמי חיסכון כי הוא עצמו יממן את נסיעת אשתו. אך, משנקבע כי מימון נסיעתו שלו יהא על חשבון החברה היפנית, לא ראה להבחין בין מימון נסיעתו שלו למימון נסיעת רעייתו. על-פי גישת בא-כוח המשיב, מחשבתו של המשיב לעניין מימון נסיעתו שלו לא הייתה שונה ממחשבתו לעניין מימון נסיעת אשתו. אין זה סביר להפריד ולטעון שאת נסיעתו שלו ראה ככשרה, ואילו את נסיעת אשתו ראה כבלתי כשרה.

24. מקובל עליי כי רעייתו של ראש עירייה צריכה לעתים להתלוות אליו. היא מסייעת לראש העירייה, ומקדמת את עניין העירייה. מטעם זה עצמו נראה לי, כי כשם שהעירייה צריכה לממן את נסיעתו של ראש העירייה, היא צריכה - באותם מקרים שבהם נסיעת אשת ראש העירייה תורמת לעניין העירייה - לממן גם את נסיעת אשתו. כאשר הצטרפותה של הרעיה לבעלה אינה נחוצה למילוי התפקיד הציבורי, עליה לממן בעצמה את נסיעתה שלה. על כל פנים, על-פי שתי האפשרויות גם יחד, אין זה ראוי שגורם חיצוני המזמין את ראש העירייה ורעייתו יממן את נסיעת אשת ראש העירייה.

25. הנ כן, הבעיה המתעוררת לעניין מימון השתתפות אשת המשיב בכנס ביפן כמו גם מימון נסיעת המשיב עצמו - הינה בעיית המצב הנפשי של המשיב. בעניין זה קבע בית המשפט המחוזי, כי הוא מאמין לגירסת המשיב, ולפיה סבר כי אם מימון נסיעתו שלו על-ידי החברה היפנית הוא כשר וראוי, גם מימון נסיעת אשתו על-ידי החברה היפנית - הדרושה לטובת העירייה אילת - הוא כשר וראוי. על יסוד מימצא זה קבע בית המשפט כי "אין מקום לומר שנוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית כנדרש". נראה לנו כי בית המשפט המחוזי היה רשאי להסיק את היעדרה של מחשבה פלילית אצל המשיב לעניין נסיעת אשתו מחומר הראיות שהיה לפניו. אכן, לדעתי אין לנתק בין מימון נסיעת המשיב לבין מימון נסיעת רעייתו; לא לעניין היסוד העובדתי שבעבירות ולא לעניין היסוד הנפשי.

מטעמים אלה אנו דוחים ערעור המדינה.

השופט א' גולדברג: החברה היפנית, אשר הזמינה את המשיב ואשתו לכנס ביפן, הייתה שותפה במפעל אצות שהוקם באילת. החברה מימנה את כרטיסי הטיסה ואת השהייה והטיולים ביפן משך שמונה ימים (כשהכנס עצמו נמשך שלושה ימים), וכן נשאה בעלות כרטיסי הטיסה של המשיב ושל אשתו להונג-קונג. קבלת טובת הנאה על-ידי ראש עירייה מידה של חברה המנהלת עסקים בעירו הינה בגדר קבלת מתת אסורה. זאת אף אם צמחה מן הנסיעה תועלת גם לעיר. ניגוד העניינים הממשי שאליו נקלע המשיב אכן בא לביטוי חודש אחד בלבד לאחר הנסיעה, כשעמדה לדיון בקשתה של החברה היפנית להיתר בנייה.

המשיב עצמו היה ער לניגוד העניינים עקב מימון הנסיעה על-ידי החברה, והחליט, לדבריו, כי "במקרה שתהיה בקשה שלהם לעירייה אני לא דן בענין, ואכן אני לא דנתי בענין של היפנים לאחר מכן". מאוחר יותר אף הציג המשיב להחזיר את הכסף לחברה גם בעד האירוח, מאחר שכעס כי מנהל החברה היה סבור כי מגיעות לחברה פריווילגיות, כיוון שהוא (המשיב) היה "אורח של חברת האם".

ואף-על-פי-כן, ובדוחק רב, מוכן אני לקבל את עמדת חברי, הנשיא, כי גם אם הוכח היסוד העובדתי שבעבירת השוחד, הן בעניין מימון נסיעתו של המשיב והן בעניין מימון נסיעת אשתו, לא הוכח היסוד הנפשי שבעבירה זו. דהיינו, כי המשיב לא היה מודע לכך שהוא נוטל שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו.

לא כן לגבי זיכוי של המשיב מן העבירה של מירמה והפרת אמונים, לפי סעיף 284 לחוק העונשין. בעניין זה מציין חברי, הנשיא, ואני מצטרף לדבריו, כי הוכח קיומו של היסוד העובדתי שבעבירה. ולם איני מסכים עמו כי היסוד הנפשי לא הוכח.

לדעתי, הוכחה מודעותו של המשיב, לפחות לגבי מימון נסיעת אשתו, כי הוא, כעובד ציבור, מפר אמונים בקבלו טובת הנאה מן החברה היפנית, וכי במעשהו הוא פוגע בציבור. זאת, כשאת המחשבה הפלילית ניתן לקבוע על-פי התנהגות המשיב.

בית המשפט קמא ציין כי:

"הנאשם לא נהג, כדרוש על פי סדרי מנהל תקינים, בכל הנוגע לנסיעת אשתו על חשבון החברה היפנית..."

גם אם יש לראות טעם לפגם בכך שהנאשם העלים את נסיעת אשתו על חשבון היפנים ולא דאג לקבלת אישור מיוחד גם על כך, הרי שאין מקום לומר שנוצרה אצל הנאשם כוונה פלילית, כנדרש, לצורך אישורו באחד הסעיפים עליהם הובא לדין".

האומנם רק בסדרי מינהל בלתי תקינים ובטעם לפגם מדובר? בשיבת מועצת העירייה, שבה העלה המשיב את נושא ההזמנה ליפן, אמר: "אגב אשתי מצטרפת וזה על, אם תשאלו ברחוב אז זה על חשבוני". המשיב לא יידע את חברי המועצה כי גם אשתו הוזמנה על-ידי החברה היפנית, וכי החברה היא זו שמממנת גם את נסיעתה ושהייתה של אשתו ביפן. כל שאמר המשיב כי אשתו מצטרפת אליו על חשבוננו. עובדה זו לא הייתה נכונה בעליל. העובדה כי המשיב הציג לפני המועצה מצג שווה בכל הנוגע לימון נסיעת אשתו, ומיקד את הדיון לגבי נסיעתו שלו בלבד, דייה ללמד על מחשבתו הפלילית. שהרי לא סביר הוא כי לגבי מימון נסיעתו שלו התעוררו אצל המשיב ספקות, שהביאם לפני המועצה, וספקות דומים לא התעוררו אצלו לגבי מימון נסיעת אשתו. מודעות המשיב לפסול שבקבלת מימון זה אינה יכולה להיות בספק, כשלא נתן המשיב הסבר מתקבל על הדעת למצג הכוזב שהציג לפני המועצה.

בעצם העלאת הטענה על-ידי המשיב כי הוא שמממן את נסיעת אשתו ובהסתרת האמת

יש כדי להעיד כי גם הוא היה בדעה שבשל מימון נסיעת אשתו על-ידי היפנים הוא יימצא בניגוד עניינים ובכך יפגע בציבור. האם אין די בכך כדי להסיק, כדברי השופט ברק, על "מודעות בפועל (של המשיב - א' ג') לטיב הפיזי של ההתנהגות, לקיום הנסיבות הרלוואנטיות ולאפשרות גרימת התוצאה הרלוואנטית"? (מתוך ע"פ 884/80[11], בעמ' 420).

הנה כי כן, לא רק היסוד העובדתי בעבירה לפי סעיף 284 לחוק העונשין הוא שהוכח, כדברי חברי הנשיא, אלא גם היסוד הנפשי. לפיכך סבורני כי יש לקבל את ערעור המדינה ולהרשיע את המשיב בעבירה זו. השופט ד' לוי: דעתי כדעת הנשיא, שיש לדחות את הערעור מכול וכול, ומטעמיו. הוחלט ברוב דעות, כנגד דעתו החוקת של השופט גולדברג, לדחות את הערעור.

ניתן היום, ה' באדר תשנ"ו (25.2.96).

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)